

พรรคการเมืองกับการเมืองท้องถิ่น: ข้อค้นพบเบื้องต้นเฉพาะกรณี กรุงเทพมหานคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัด

พินสุตา วงศ์อนันต์¹

Received: August 13, 2020

Revised: October 14, 2020

Accepted: October 27, 2020

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงบทบาทของพรรคการเมืองในการคัดสรรและการส่งผู้สมัครของพรรคเข้ารับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า พรรคการเมืองระดับชาติเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานครตั้งแต่การเลือกตั้งโดยตรงครั้งแรกในปี พ.ศ. 2518 โดยในห้วงเวลาเดียวกันนี้พรรคการเมืองระดับชาติให้ความสนใจการเมืองท้องถิ่นน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย แต่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและการบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทำให้พรรคการเมืองระดับชาติหันกลับมาสนใจการเมืองท้องถิ่น ทว่าบทบาทของพรรคการเมืองในการคัดสรรและเสนอตัวแทนของพรรคในสนามองค์การบริหารส่วนจังหวัดกลับเป็นไปอย่างไม่ชัดเจนและคลุมเครือ ซึ่งการเลือกตั้งระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่เป็นเรื่องของกลุ่มการเมืองและตัวบุคคล ซึ่งนับว่าต่างไปจากกรณีของกรุงเทพมหานครที่เป็นเรื่องของพรรคการเมืองมากกว่า และที่สำคัญการเลือกตั้งท้องถิ่นที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะเป็นการพิสูจน์ข้อเสนอหลักของบทความนี้เกี่ยวกับการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ พรรคการเมือง, การเลือกตั้งท้องถิ่น, ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: wongpinsuda@gmail.com

The Political Party and Local Politics: Preliminary Findings in a Case Study of the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) and Provincial Administrative Organisations (PAOs)

Pinsuda Wonganan²

Abstract

This paper analyses the changes in the role of the political party in the selecting and nominating of candidates for the Governor of Bangkok and the Chief Executive of the Chiang Mai Provincial Administrative Organisation. The study reveals that since the first direct elections in 1975, national parties have played a significant role in determining the governorship of the BMA. During this period, the national parties paid little or no attention to the nomination of candidates in local provincial elections. It is the recent changes in the political and administrative structure of PAOs that has shifted the attention of the national parties to local-level politics in the provinces. However, the roles of the national parties in nominating candidates are unclear and ambiguous, with little criticism being directed towards factions and the nominee's background that create a divergent pattern of candidate selection from that of the BMA. Importantly, the coming local elections may call for a reappraisal of the arguments previously put forward about candidate selection at the local level.

Keywords Political Parties, Local Elections, Candidates

² Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: wongpinsuda@gmail.com

1. บทนำ

พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญในทุกระบบการเมือง โดยปกติแล้ว จุดหมายหลักของพรรคการเมืองก็คือการกุมอำนาจในรัฐบาล โดยพรรคการเมืองจะต้องสามารถนำเสนอแนวนโยบายของพรรค พร้อมไปกับการคัดสรรบุคคลเข้าร่วมแข่งขันในนามของพรรค (Heywood, 2019) เพื่อชัยชนะในการเลือกตั้ง พรรคการเมืองต้องอาศัยประชาชนและการเมืองท้องถิ่นเป็นฐานสนับสนุน ในทางกลับกันการเมืองท้องถิ่นเองก็ต้องอาศัยฐานของพรรคการเมืองเพื่อผลักดันและสนับสนุนนโยบายและงบประมาณแจกเช่นเดียวกัน กรณีของประเทศไทย กระแสเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2535 เป็นต้นมาและปรากฏผลเป็นรูปธรรมเมื่อการปกครองท้องถิ่นถูกบัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (หมวด 5 และหมวด 9) และนำไปสู่พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 และที่สำคัญนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน (โกวิทย์ พวงงาม, 2550) ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็นสนามฝึกหัดทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้เกิดการร่วมตรวจสอบ ผลักดันและต่อรองนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2557) และยังเป็นสนามทางการเมืองที่นักการเมืองระดับชาติจำนวนไม่น้อยก็ได้ผันตัวเองเข้าสู่สนามการเมืองท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น นายสมาน ชมพูเทพ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จังหวัดลำพูนรวม 7 สมัยคือ พ.ศ. 2518 (สังกัดพรรคกิจสังคม) พ.ศ. 2519 (สังกัดพรรคธรรมสังคม) พ.ศ. 2522 (สังกัดพรรคกิจสังคม) พ.ศ. 2526 (สังกัดพรรคกิจสังคม) พ.ศ. 2531 (สังกัดพรรคเอกภาพ) พ.ศ. 2535/1 (สังกัดพรรคความหวังใหม่) พ.ศ. 2535/2 (สังกัดพรรคชาติพัฒนา) ต่อมาเขาได้หันหลังให้กับการเมืองระดับชาติและมุ่งเข้าสู่การแข่งขันในระดับท้องถิ่น กระทั่งได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนในปี พ.ศ. 2547 และนางกรุณา ชิตชอบ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จังหวัดบุรีรัมย์สามสมัยคือ พ.ศ. 2539 (สังกัดพรรคเอกภาพ) พ.ศ. 2544 (สังกัดพรรคชาติไทย) และ พ.ศ. 2548 (สังกัดพรรคไทยรักไทย) ในเวลาถัดมา นางกรุณา ชิตชอบ ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์และได้รับการเลือกตั้งทั้งสองครั้งคือในปี พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2555 ด้วยบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการเมืองท้องถิ่นจึงนำมาสู่คำถามสำคัญประการหนึ่งว่าพรรคการเมืองมีบทบาทอย่างไรต่อการเมืองท้องถิ่น

ถกปรกกับเท่าที่ผ่านมา การศึกษาการเมืองท้องถิ่นจะเน้นการศึกษาใน 4 แนววิเคราะห์หลักดังนี้

(1) แนววิเคราะห์กฎหมายและสถาบัน (Legal and Institutional Approach) เน้นการศึกษากำเนิดและพัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นไทย การแสวงหารูปแบบโครงสร้างของหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละพื้นที่ การปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการศึกษาสัมพันธภาพระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น (ประกาศิต เศวตธรรม, 2543; วิลาวัณย์ หงส์นคร, 2551) งานทำนองนี้ได้รับความสนใจจากทั้งนักนิติศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ อาทิเช่น สมคิด เลิศไพฑูรย์, นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, วุฒิสาร ตันไชย, จรัส สุวรรณมาลา, ธนสวรรค์ เจริญเมือง, ชชาติชาย ณ เชียงใหม่ และโกวิท พวงงาม

(2) แนววิเคราะห์เชิงพฤติกรรม (Behaviors Approach) เน้นการวิเคราะห์การเมืองท้องถิ่นผ่านพฤติกรรมการเลือกตั้ง ซึ่งสามารถจำแนกความสนใจออกเป็นสามกลุ่มหลักคือ กลุ่มที่หนึ่ง เป็นการศึกษาพฤติกรรมของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยงานส่วนใหญ่มีข้อสรุปไปในทิศทางเดียวกันว่า การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติเป็นเรื่องที่อยู่ในวังวนของการซื้อสิทธิขายเสียง การตัดสินใจที่ยึดแบบศีลธรรม ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ เครือญาติและพวกพ้อง (Murashima, 1987; Ruth, 2000; Arghiros, 2001; เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2556; Pensute, 2015) แต่ทว่าข้อค้นพบนี้กลับถูกโต้แย้งจากทั้งนักรัฐศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ว่า การเมืองไทย มิได้ผูกติดกับระบบอุปถัมภ์แบบเดิมอีกต่อไป (Ockey, 2004; Walker, 2008; Nishizaki, 2011; ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2555; พิสิษฐ์ นาสี และชัยพงษ์ สำเนียง, 2556; ชัยพงษ์ สำเนียง, 2559) วิธีคิดทางการเมืองของผู้ลงคะแนนเป็นเรื่องของการเลือกอย่างมีเหตุผลจากนโยบายซึ่งมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์และอำิสสินจ้างเฉพาะหน้าเพียงเท่านั้น (ยศ สันตสมบัติ, 2546; Keyes, 2012) นั่นหมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นความสัมพันธ์ที่ผสมผสานระหว่างความสัมพันธ์แนวดิ่งและแนวนอน (Scott, 1973)

กลุ่มที่สอง คือ การศึกษาการเมืองท้องถิ่นผ่านการศึกษาการเลือกตั้ง กลุ่มผลประโยชน์และตระกูลการเมือง รวมถึงการศึกษาการก่อตัวและการสะสมทุนของกลุ่มทุนท้องถิ่น การผันตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่นหรือการสนับสนุนบุคคลเข้าสู่อำนาจทางการเมืองและลักษณะโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น (ปลาย่อ ชนชนนท์, 2529; ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2550; พิชาย รัตนดิถ ณ ภูเก็ต, 2552; เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2552; ธีรายุส บำบัด, 2555; Nelson, 2005; Kongkirati, 2014) และกลุ่มที่สามของแนววิเคราะห์เชิงพฤติกรรมเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นศึกษาบทบาท ทักษะคิด และภาวะความเป็นผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น และพฤติกรรมของนักการเมืองในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านการวิเคราะห์สัมพันธภาพระหว่างข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง (วิไล บุรณุปกรณ์, 2551; วรินดิ อินคำ, 2555; อโณทัย วัฒนาพร และพินสุดา วงศ์อนันต์, 2560)

(3) แนววิเคราะห์ประวัติศาสตร์อุดมการณ์ (Historical-Ideological Approach) การศึกษาแนวนี้มีการศึกษาจากผู้สนใจหลากหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นนักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สำนักประวัติศาสตร์และสำนักวัฒนธรรมชุมชนบางสำนัก เช่น อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่มองว่าจริงๆ แล้วท้องถิ่นมีความประชาธิปไตยอยู่แล้ว และที่สำคัญชุมชนมีความเก่าแก่กว่ารัฐ โดยชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและเน้นการต่อรองอำนาจกับรัฐ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553) แนววิเคราะห์นี้ยังรวมถึงการนำเสนอถึงความคับแค้นใจจากการรวมศูนย์อำนาจ และเสนอแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าฯ โดยตรง เชียงใหม่ มหาสารคาม และจังหวัดจัดการตนเอง โดยแนวคิดดังกล่าวถูกขับเคลื่อนโดยนักวิชาการคนสำคัญ อย่างอาจารย์ธเนศวร์ เจริญเมือง และอาจารย์ชำนาญ จันทรเรือง

(4) แนววิเคราะห์นโยบายสาธารณะและการบริหารจัดการท้องถิ่น (Public Policy and Local Administration Management Approach) การศึกษาตามแนววิเคราะห์นี้มุ่งไปที่การศึกษากระบวนการนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น การแสวงหาวิธีการในการบริหารจัดการที่ดี การสร้างธรรมาภิบาล เช่น งานของ อรทัย ก๊กผล (2546), โกวิท พวงงาม (2553), ศุภชัย ยาวะประภา และปิยากร หวังมหาพร (2555) เป็นต้น

ตามที่กล่าวมาจะพบว่างานศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองและการเมืองท้องถิ่นไม่ค่อยปรากฏมากนัก โดยกลุ่มแรกเป็นการศึกษาที่วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างพรรคการเมืองและการเมืองท้องถิ่น เช่น นพดล สุคนธวิท (2539) ศึกษาบทบาทของพรรคชาติไทยในจังหวัดสระแก้ว ภายใต้การนำของนายเสนาะ เทียนทอง หรือที่รู้จักกันในนาม “เจ้าพ่อวังน้ำเย็น” (นพดล สุคนธวิท, 2539, น. 181) พบว่า ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ระบบราชการและการปกครองท้องถิ่น เป็นกลไกหลักที่พรรคการเมืองและนักการเมืองระดับชาติใช้เพื่อวางและขยายฐานอำนาจในการเมืองท้องถิ่น และเป็นสิ่งที่ทำให้พรรคการเมืองและนักการเมืองระดับชาติมีอิทธิพลเหนือประชาชนในการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Ockey (2017) ที่มองว่าการเมืองท้องถิ่นเป็นการประสานผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างพรรคการเมืองและนักการเมืองระดับชาติ ผ่านการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองระดับท้องถิ่นโดยอาศัยฐานพรรคการเมืองและระบบอุปถัมภ์ ในขณะที่เดียวกัน การกระจายทรัพยากรของรัฐผ่านงบประมาณเป็นกลไกในการรักษาสถานะเสียงของพรรคในการเลือกตั้งระดับชาติ

แม้ว่าพรรคการเมืองและนักการเมืองระดับชาติต่างก็เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น โดยพวกเขาล้วนต้องเข้าไปร่วมแข่งขันในสนามทางการเมืองระดับท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อม แต่งานศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งกลับพบว่า พรรคการเมืองไม่มีบทบาทชัดเจนมากนักในการเลือกตั้งท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นฐานทางการเมืองของพรรค

การเมืองยกตัวอย่างเช่น ภาคเหนือและภาคใต้ซึ่งเป็นฐานที่มั่นของพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ตามลำดับ เนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นๆ จำนวนไม่น้อยต่างเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ทำให้การตัดสินใจในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น พรรคการเมืองมิใช่ปัจจัยหลักในการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนเฉกเช่นการเมืองระดับชาติ อีกนัยหนึ่งหมายความว่า การเมืองท้องถิ่นเป็นเรื่องของคุณสมบัติความรู้ความสามารถ นโยบาย และกลยุทธ์ในการหาเสียง ตลอดจนเครือข่ายทางสังคมและการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง (จุฑารัตน์ ลิ้มปกาญจน์, 2557; นิพาดา ทองคำแท้, 2557)

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าจำเป็นต้องวิเคราะห์การเมืองท้องถิ่นผ่านมิติความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองและกระบวนการทางการเมืองระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะระดับกรุงเทพมหานครกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เมืองหลวงของประเทศ เป็นอปท. ที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจาก อปท. รูปแบบอื่น (สถาบันพระปกเกล้า, 2547) และเป็นเมืองท้องถิ่นที่พรรคการเมืองให้ความสนใจมาอย่างยาวนานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจและการเป็นฐานการเมือง ดังจะวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไปนี้ ส่วนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นการเมืองท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมพื้นที่เขตจังหวัด แต่กลับมีความทับซ้อนของโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินระหว่างการบริหารส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น นั้นหมายความว่าในแง่ของการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดย่อมต้องเกี่ยวข้องกับหัวหน้าหน่วยส่วนภูมิภาค (A regional governmental office) ซึ่งตรงกันข้ามกับกรณีกรุงเทพมหานครที่รวมเอาการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นเข้าไว้ในองค์กรเดียว (A complete local government agency) อีกทั้งการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยตรงมีหน่วยเลือกตั้งครอบคลุมทั้งจังหวัดซึ่งเทียบเท่ากับการเมืองระดับชาติ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2557 เพื่อเข้าใจถึงพัฒนาการและความสนใจของพรรคการเมืองระดับชาติกับการเมืองท้องถิ่น ในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนจะขอหยิบยกเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่มาเปรียบเทียบกับพื้นที่เพราะองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่เป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัดขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือและตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่เป็นฐานของพรรคเพื่อไทย (เดิมชื่อว่า “พรรคไทยรักไทย และพรรคพลังประชาชน”) มาอย่างยาวนานเกือบสองทศวรรษ ทั้งนี้ ข้อมูลที่ปรากฏในบทความนี้เป็นข้อค้นพบในเบื้องต้น (Preliminary Findings) ที่มาจากการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Document) อาทิเช่น เอกสารราชการ ราชกิจจานุเบกษา ข้อมูลสถิติ ผลการเลือกตั้ง และหนังสือพิมพ์

2. บทบาทของพรรคการเมืองกับการเมืองท้องถิ่น

ในแง่มุมทางทฤษฎี พรรคการเมืองเกิดจากการที่กลุ่มคนที่มีฐานคติทางการเมือง หรือ มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่คล้ายคลึงกันมารวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองเพื่อผลักดันแนวคิด ข้อเสนอของพวกเขาให้เกิดผลเป็นรูปธรรมผ่านนโยบาย โดยพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่ทุกระบบการปกครองจำเป็นต้องมี ไม่ว่าจะเป็นเป็นเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) หรือระบอบอื่นที่ไม่เป็นเสรีประชาธิปไตย (Non-Liberal Democracy) โดยอาจจะมียุทธวิธีแบบของพรรคการเมืองที่แตกต่างกันไป (Duverger, 1972; Sartori, 1976) แต่โดยหลักแล้วพรรคการเมืองมีหน้าที่ในการแสวงหา และนำเสนอทิศทางการบริหารงานให้กับรัฐบาล มีหน้าที่ในการรวบรวมผลประโยชน์และความต้องการที่หลากหลายของประชาชนมาถ่วงดุลและจัดลำดับความสำคัญออกมาในรูปแบบของนโยบาย และหน้าที่สำคัญอีกอันหนึ่งของพรรคการเมืองก็คือ การเป็นศูนย์กลางหรือนายหน้า (Agent) ในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรทางการเมืองที่มีความรู้ความสามารถเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ (Rague & Harrop, 2013)

การสรรหาและการคัดเลือกหัวหน้าพรรคและผู้สมัครของพรรคเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงประชาธิปไตยภายในพรรค (Intra-Party Democracy: IPD) โดยแต่ละพรรคอาจมีกระบวนการและกฎเกณฑ์แตกต่างกัน ซึ่งการคัดสรรผู้สมัครเป็นกระบวนการทางการเมืองที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งภายใน เนื่องจากกลุ่มการเมืองหรือก๊วนต่างๆ ในพรรคต่างก็ต้องการให้คนของตัวเองได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการจากพรรคในการเข้าสู่สนามการเลือกตั้ง (Siavelis & Morgenstern, 2008) โดยปกติแล้วการศึกษากระบวนการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งจะถูกวิเคราะห์ผ่านกรอบคิดทางเศรษฐศาสตร์ คือ ด้านผู้สมัคร (Supply) และด้านความต้องการของพรรค (Demand) นั้นหมายความว่า ผู้สมัครต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด (Eligible) และมีความประสงค์ที่เข้าร่วมแข่งขัน (Aspirant) สำหรับการคัดสรรผู้สมัครของพรรค ในด้านหนึ่ง แต่ละพรรคย่อมต้องพิจารณาถึงความต้องการของประชาชนด้วยว่า ประชาชนต้องการผู้สมัครแบบไหน แต่ในอีกด้านหนึ่งการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นไปตามความต้องการของพรรคหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้นำพรรคหรือผู้มีอำนาจ (Gatekeepers) ว่าพวกเขาต้องการส่งบุคคลใดลงสมัครในนามพรรค เช่น การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ผู้ว่าฯ กทม.) ในปี พ.ศ. 2535 พรรคประชากรไทย ได้มีมติส่งพล.อ.อ.สมมต สุนทรเวช (พี่ชาย นายสมัคร สุนทรเวช) เข้าแข่งขัน ซึ่งกรณีนี้จะเห็นได้ว่า การคัดสรรผู้สมัครไม่มากนักน้อยต้องเกี่ยวข้องกับหัวหน้าพรรคด้วย ด้วยเหตุนี้ในทางทฤษฎี การคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงเป็นเรื่อง “สวนลับทางการเมือง” (the secret garden of politics) (Gallagher & Marsh, 1988)

หรือเป็น “สิ่งที่ปริศนา” (Black Box) (Kenny & Vergee, 2016) ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ในการคัดสรรผู้สมัครเป็นผู้นำพรรคเพียงไม่กี่คน (Exclusiveness) แทนที่จะเป็นประชาชนส่วนใหญ่เสนอขึ้นมา (the choice before the choice) (Hazan & Rahat, 2010) ส่วนนี้อาจถือเป็นปัญหาหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยว่าผู้สมัครมาจากการเลือกหรือมาจากความประสงค์ของคนกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ จากแง่มุมในทางทฤษฎีนำมาสู่คำถามที่ว่า เมื่อการเมืองท้องถิ่นเป็นฐานทรัพยากรและฐานการเมืองที่เชื่อมโยงไปถึงการเมืองระดับชาติ พรรคการเมืองระดับชาติมีบทบาทอย่างไรในการสรรหาและคัดสรรผู้สมัครของพรรคเพื่อเข้าสู่สนามท้องถิ่น โดยเฉพาะในสองกรณีคือกรุงเทพมหานครและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์ผ่านการเลือกตั้งในแต่ละครั้งเป็นลำดับเพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพรรคการเมืองต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท

2.1 กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงแห่งเดียวที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดมาจากการเลือกตั้งโดยตรงเป็นแห่งแรกและแห่งเดียวของประเทศไทย (อรรถัย กักผล, 2547) กล่าวได้ว่า กรุงเทพมหานครมีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยย้อนไปไกลถึงปี พ.ศ. 2518 ซึ่งพอๆ กับจุดเริ่มต้นของการเมืองระบอบประชาธิปไตยระดับชาติยุคใหม่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่สำคัญก็คือ กระบวนการเข้าสู่ระบบตัวแทนของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติกรณีกรุงเทพมหานคร พรรคการเมืองต่างให้ความสนใจเป็นอย่างมากโดยส่งผู้สมัครในนามของพรรคในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ดังปรากฏในตารางที่ 1

	ระยอง			ฉะเชิงเทรา	ชลบุรี	สมุทรปราการ /นนทบุรี /นครปฐม	กรุงเทพมหานคร	นนทบุรี	สมุทรสาคร	สมุทรสงคราม	สมุทรปราการ	นนทบุรี	สมุทรสาคร
	วันชัย สมพงษ์ (145,641)	กัลยา โสภณพนิช (132,608)	วิวัฒน์ ศิลาจารย์ (13,659)										
23 ก.ค. 2543	วันชัย สมพงษ์ (145,641)	กัลยา โสภณพนิช (132,608)	วิวัฒน์ ศิลาจารย์ (13,659)	ชวัญ กมลวิเศษ (34,168)	ปวีณา หงสกุล (116,750)	สุดารัตน์ เกตุราพันธ์ (521,184)			สมศรี สุนทรเวช (1,016,096) **			ธวัชชัย สีจกุล (247,650)	
29 ส.ค. 2547	ปวีณา หงสกุล (619,039)	เฉลิม อยู่บำรุง (165,761)	นิติภูมิ นวรรณ์ (135,369)	ชวัญ กมลวิเศษ (34,168)	ปวีณา หงสกุล (116,750)				วีระศักดิ์ อุบลรัตน์ (239)			อภิรักษ์ โกษะโยธิน (911,411)**	
5 ต.ค. 2551	ชวัญ กมลวิเศษ (340,616)	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (260,051)	ลีนา จักรจระ (6,267)			ประสิทธิ์ จงสงวน (543,488)						อภิรักษ์ โกษะโยธิน (991,018)**	
11 ม.ค. 2552	ณัฐกร เทวกุล (334,846)	แก้วสรร อดิโพธิ (144,779) กลุ่มกรุงเทพใหม่	ลีนา จักรจระ (9,043)			ยุรพันธ์ ภมรมนตรี (611,669)						สุพจน์ ปรีดิ (934,602)**	
3 มี.ค. 2556	เสรีพิศุทธิ์ เดมียาเวส (166,582)	สุทธ สยามวา (78,825)	โมลิต สุวิจิ (28,640)			พงศ์พั พงษ์จริ (1,077,899)						สุพจน์ ปรีดิ (1,256,349) **	

ที่มา: ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (2528, 2533, 2539, 2543), ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (2528), ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร [นายกฤษดา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา] (2535), สถาบันพระปกเกล้า (2559), และอรรถัย กักผล (2559)

หมายเหตุ: เนื่องจากในแต่ละครั้งมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในนามอิสระเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนจะนำเสนอเฉพาะผู้สมัครอิสระที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุด ในสามอันดับแรกเท่านั้น

****** หมายถึง ผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง

ประเด็นแรก พรรคกับผู้สมัครอิสระ

จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองส่วนใหญ่ที่ส่งตัวแทนของพรรคลงสมัครในตำแหน่งผู้ว่าฯ กทม. เป็นพรรคที่มีฐานการเมืองดั้งเดิมอยู่ในเขตกรุงเทพฯ เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคมวลชน พรรคประชากรไทย พรรคพลังธรรม แม้จะมีพรรคอื่นเข้ามาร่วมแข่งขันเป็นบางครั้ง บางคราวแต่ก็ไม่สม่ำเสมอ เช่น พรรคความหวังใหม่ ในปี พ.ศ. 2535 และพรรคชาติพัฒนา ในปี พ.ศ. 2543 เป็นต้น กล่าวได้ว่า พรรคความหวังใหม่และพรรคชาติพัฒนาต่างเป็นพรรคที่มีฐานคะแนนมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการเลือกตั้งระดับชาติวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 (หรือที่มักจะถูกเรียกว่า 1/2535) พรรคความหวังใหม่ได้ที่นั่งในสภาทั้งหมด 72 ที่นั่ง ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 40 ที่นั่ง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2559ก) และในการเลือกตั้งปีเดียวกันนี้วันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 (หรือที่มักจะถูกเรียกว่า 2/2535) พรรคชาติพัฒนาได้รับเลือกตั้งทั้งหมด 60 ที่นั่ง โดยมาจากจังหวัด นครราชสีมา 12 ที่นั่ง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2559ข)

จากผลการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ที่ผ่านมา พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคเดียวที่อยู่ในสนามเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องยาวนานและเป็นพรรคที่ได้รับชัยชนะบ่อยครั้งหากเทียบกับพรรคอื่น เนื่องจากพรรคประชาธิปัตย์ได้มีการวางเครือข่ายทางการเมืองระดับท้องถิ่นผ่านการส่งตัวแทนของพรรคเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองทั้งฝ่ายบริหาร (ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร) ฝ่ายนิติบัญญัติ (สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร (ส.ก.) และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร (ส.ช.)) พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคการเมืองที่มีกระบวนการในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น ส.ก. และ ส.ช. อย่างเป็นระบบมากกว่าพรรคอื่นๆ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2530) โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัคร ส.ก. ไว้ว่าต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงเพราะพวกเขาต้องทำหน้าที่ในการออกกฎหมาย ในขณะที่คุณสมบัติของผู้สมัคร ส.ช. ต้องเป็นผู้ที่ทำงานใกล้ชิดกับชุมชน (สมบัติ จันทรวงศ์, 2530; จารินี รุทธะกาญจน์, 2546)

ด้วยพรรคประชาธิปัตย์ได้มีการวางหลักเกณฑ์ในการสรรหาและคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างเป็นระบบทำให้พรรคประชาธิปัตย์ได้ผู้สมัครที่มีฐานทางสังคมและการเมืองอันเป็นข้อได้เปรียบในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง โดยผลการเลือกตั้งสองครั้งล่าสุด (พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2553) พบว่า ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์สามารถเข้าสู่ระบบตัวแทนในสภาฯ และสภาเขตเป็นจำนวนมากที่สุด (คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร, 2549, 2553) การวางเครือข่ายทางการเมืองเช่นนี้เป็นการเชื่อมโยงพรรค ผู้นำท้องถิ่นกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอันมีผลเชื่อมโยงไปถึงการเลือกตั้งระดับชาติ ในขณะเดียวกัน กรุงเทพมหานครเป็นเขตเลือกตั้งขนาดใหญ่ ลำพังเพียงผู้สมัครอย่างเดียวคงไม่เพียงพอในการที่จะได้ชัยชนะในฝ่ายบริหาร แต่ต้องอาศัยฐานจากผู้นำท้องถิ่น ส.ก. และ ส.ช. ร่วมด้วย ด้วยเหตุนี้ตัวแทนจากพรรคประชาธิปัตย์จึงได้รับเลือกตั้งเป็น “ผู้ว่า เสาชิงช้า” มากที่สุด (5 สมัย)

พรรคการเมืองที่ชนะในสนามกรุงเทพฯ รองลงมาคือ พรรคพลังธรรม (3 สมัย) ถูกก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2531 โดย พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ผู้ซึ่งมีภูมิหลังแตกต่างไปจากผู้ว่าฯ กทม. รายอื่นๆ เนื่องจากเขาไม่ได้มาจากครอบครัวตระกูลผู้มั่งคั่ง แต่เขาเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นและมีผลการเรียนดีจนสามารถสอบเข้าโรงเรียนเตรียมนายร้อยได้ (จำลอง ศรีเมือง, 2533) เขาเริ่มต้นทำงานทางการเมืองในฐานะเลขาธิการนายกรัฐมนตรีนายพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ในปี พ.ศ. 2522 ต่อมาเขาได้แยกตัวออกมาและจัดตั้ง “กลุ่มรวมพลัง” เพื่อเข้าสู่เวทีการเลือกตั้ง จากนั้นเขาก็ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าฯ กทม. คนที่สอง ในปี พ.ศ. 2528 (ว่างเว้นจากการเลือกตั้งครั้งแรกกว่า 10 ปี) โดยฐานคะแนนของ พล.ต.จำลอง มาจากฐานเสียงส่วนตัว โดยเฉพาะจากกลุ่มญาติธรรมในสำนักสันติอโศกที่มีสมาชิกมาจากหลากหลายชนชั้นและอาชีพ ด้วยบุคลิกส่วนตัวของเขาที่เป็น “คนเรียบง่าย พอเพียง สมถะ เคร่งครัดในพระพุทธศาสนา ไม่ทานเนื้อสัตว์ แต่งกายด้วยเสื้อม่อฮ่อม ตัดผมสั้นคล้ายสมณะ” (Duncan, 1997 อ้างถึงใน นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2559) ลักษณะส่วนบุคคลเช่นนี้จึงทำให้ภาพลักษณ์ของเขาเป็นนักการเมืองน้ำดีและมีคุณธรรม และการลงสมัครในนามอิสระยังให้ภาพของการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ซึ่งเป็นผลดีในทางการเมืองสำหรับเขา เพราะในห้วงเวลานั้นประชาชนต่างเบื่อหน่ายการเมืองและเสื่อมศรัทธาต่อพรรคการเมืองและนักการเมือง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2559)

การที่ พล.ต.จำลอง ศรีเมืองประสบความสำเร็จในสนามท้องถิ่นและกระแสนิยมที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในเวลาต่อมา พล.ต.จำลอง ได้ยกระดับกลุ่มการเมืองท้องถิ่นกลุ่มรวมพลังเป็นพรรคพลังธรรมในปี พ.ศ. 2531 และในปีเดียวกันนี้ พรรคพลังธรรมได้ส่งตัวแทนของพรรคลงชิงในสนามเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก และได้รับเลือกตั้งเป็นจำนวน 11 คน (ได้เพิ่ม 1 ที่นั่งจากการเลือกตั้งซ่อม) (พิชาย รัตนดิลล ญ ภูเก็ต, 2541) และความจงรักภักดีของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต่อตัว พล.ต.จำลอง ศรีเมือง

จึงทำให้เขาสามารถรักษาตำแหน่งผู้ว่าฯ กทม. สมัยที่สองไว้ได้ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2533 (ภาคกุล ศิริพยัคฆ์, 2536) ยิ่งไปกว่านั้น กระแสนิยมของคนกรุงเทพฯ ต่อพรรคพลังธรรม ก้าวถึงจุดสูงสุดครั้งสำคัญคือ การเลือกตั้ง 1/2535 (วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535) ผู้สมัครของ พรรคกวาดที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรุงเทพฯ ได้เกือบทั้งหมดรวม 32 ที่นั่ง โดยที่เหลือ เป็นที่นั่งของพรรคประชากรไทย 2 ที่นั่งและพรรคประชาธิปัตย์ 1 ที่นั่ง (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2541) ชัยชนะอย่างถล่มทลายของพรรคพลังธรรมในเวทีระดับชาติทำให้พรรคมีความ ได้เปรียบทางการเมืองเหนือพรรคอื่นในการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ซึ่งจัดขึ้นหลังจากนั้นไม่นานนัก โดยการเลือกตั้งในครั้งนี้พรรคพลังธรรมยังสามารถยึดกุมตำแหน่งผู้ว่าฯ กทม. ได้เป็นครั้งที่สาม (ร.อ.กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา) ในเวลาต่อมา การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2539 ได้เกิดความขัดแย้ง ขึ้นภายในพรรคพลังธรรมในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดย ร.อ.กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา ต้องการลงแข่งขันในนามพรรคเป็นครั้งที่สอง แต่พรรคพลังธรรมกลับมีมติส่ง พล.ต.จำลอง ศรีเมือง กลับเข้าสู่สนามผู้ว่าฯ กรุงเทพฯ เป็นครั้งที่สาม ด้วยเหตุนี้ ร.อ.กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา จึงลาออกจากพรรคพลังธรรมและย้ายไปลงสมัครในนามของพรรคประชากรไทยแทน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2559) ท้ายที่สุดแล้วอดีตผู้ว่าฯ กทม. ทั้งสองต่างต้องแพ้ให้กับ ดร.พิจิตต รัตตกุล ซึ่งเป็นผู้สมัครอิสระ

พรรคการเมืองที่ได้รับชัยชนะในสนามเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ลำดับถัดมาคือ พรรค ประชากรไทย เป็นอีกพรรคที่มีฐานคะแนนอยู่ในกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะจากกลุ่มชนชั้นล่าง กลุ่มผู้มีรายได้น้อย (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2541) และยังเป็นพรรคการเมืองที่เข้าร่วม แข่งขันในการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ส.ก. และ ส.ข. มาค่อนข้างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528, พ.ศ. 2533, พ.ศ. 2535, พ.ศ. 2539 กระทั่งได้รับชัยชนะในวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 (อภิชาติ พุ่มแก้ว, 2533) นายสมัคร สุนทรเวช เป็นนักการเมือง นักหนังสือพิมพ์และนักพูด ที่มีน้ำเสียง ลีลา ท่าทางเฉพาะ เขาเข้าสู่เส้นทางการเมืองจากระดับท้องถิ่นในฐานะสมาชิกสภา เทศบาลนครกรุงเทพ (พ.ศ. 2514) ก่อนที่เขาจะผันตัวเข้าสู่การเมืองระดับชาติโดยเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคประชาธิปัตย์อยู่หลายสมัยและยังเคยดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร (ม.ป.ช., 2553) ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 นายสมัครได้ก่อตั้งพรรคประชากรไทยขึ้น และเป็นหัวหน้าพรรคที่ทำให้ผู้สมัครของ พรรคประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งในเขตกรุงเทพฯ มากที่สุด (การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2522, พ.ศ. 2526 และ พ.ศ. 2529) และถึงแม้ว่าในระยะหลังพรรคประชากรไทยต้องสูญเสียที่นั่ง ส.ส. ในกรุงเทพฯ ให้กับผู้สมัครจากพรรคพลังธรรม (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2541) แต่นายสมัคร สุนทรเวช เป็นผู้สมัครของพรรคเพียงหนึ่งเดียวที่ยังสามารถรักษาที่นั่งไว้ได้อย่างต่อเนื่อง (พ.ศ. 2522, พ.ศ. 2526, พ.ศ. 2529, พ.ศ. 2531, พ.ศ. 2535/1, พ.ศ. 2535/2, พ.ศ. 2538 และ

พ.ศ. 2539) และนี่คือสิ่งที่ยืนยันถึงกระแสนิยมส่วนตัวของนายสมัคร สุนทรเวชในเขตกรุงเทพฯ ได้เป็นอย่างดี

และด้วยการที่เขาอยู่ในตำแหน่งทางการเมืองมาอย่างยาวนานต่อเนื่องเช่นนี้ทำให้เขามีทุนทางการเมืองและเครือข่ายทางการเมืองเหนือกว่าผู้สมัครรายอื่นๆ ประกอบกับความตกต่ำของพรรคพลังธรรม (ชมพูนุช สุขศรีมั่งมี, 2546) ซึ่งสะท้อนจากผลการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2539 ส.ส.หญิงของพรรคเพียงหนึ่งเดียวที่ได้รับเลือกตั้ง (คุณหญิงสุตารัตน์ เกยุราพันธ์) (จารินี รุทธะ กาญจน์, 2546) ฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใด หากนักการเมืองผู้ซึ่งผ่านสนามการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติมากกว่าสามทศวรรษอย่างนายสมัคร สุนทรเวช จะได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำ กทม. ในปี พ.ศ. 2543 ด้วยคะแนนเสียงอย่างท่วมท้นและได้รับสมญานามจากสื่อมวลชนว่าเป็น “ผู้ว่าฯ ล้านเสียง” (ศาสตริน ต้นสุน และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2559) แต่กระนั้นแล้ว เมื่อนายสมัคร สุนทรเวช ลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าฯ กทม. ก่อนหมดวาระ และหวนกลับเข้าสู่การเมืองระดับชาติอีกครั้ง พรรคประชากรไทยก็เดินทางมาสู่จุดต่ำสุด (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2541) ดังสะท้อนจากผลการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ในปี พ.ศ. 2547 โดยผู้สมัครของพรรค นายวีระศักดิ์ อภิวัฒน์ เป็นผู้อำนวยการและกรรมการบริหารพรรค ประชากรไทยได้รับคะแนนเลือกตั้งเพียง 239 คะแนน เป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าพรรคประชากรไทยเป็นพรรคการเมืองที่เน้นตัวบุคคลหรือผู้นำพรรคเป็นหลัก (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2541)

และมีบางครั้งที่ผู้ชนะในสนามผู้ว่าฯ กทม. เป็นผู้สมัครอิสระนั่นก็คือ ดร.พิจิตต รัตตกุล อดีตส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ (พ.ศ. 2529 และ พ.ศ. 2531) และเป็นลูกชายของนายพิชัย รัตตกุล อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ (ระหว่าง พ.ศ. 2524-2534) ดร.พิจิตตเข้าสู่สนามผู้ว่าฯ กรุงเทพฯ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2535 ในนามของพรรคประชาธิปัตย์ แม้ว่าเขาจะมีประวัติการทำงานที่น่าสนใจและได้รับแรงหนุนจากพรรค แต่เขาได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งเพียง 305,740 คะแนน ทำให้เขาไม่สามารถเอาชนะ ร.อ.เกษรา อรุณวงษ์ ณ อยู่ทยา ผู้สมัครจากพรรคพลังธรรม ซึ่งเป็นอดีตรองผู้ว่าฯ กทม. และยังได้รับการผลักดันจาก พล.ต.จำลอง ศรีเมือง กระทั่งต่อมาในการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. โดยตรงครั้งที่ 5 (วันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2539) ดร.พิจิตตได้ลาออกจากพรรคประชาธิปัตย์และลงสมัครในนามอิสระในนามกลุ่มมตงาน ครั้งนี้เขาได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าฯ กทม. ด้วยคะแนน 768,944 คะแนน ที่สำคัญการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามอิสระมากที่สุดถึง 29 ราย (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) และยังเป็นครั้งแรกที่พรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้ส่งผู้สมัครในนามพรรค เพราะเดิมพรรคประชาธิปัตย์ต้องการให้ ดร.พิจิตต ลงสมัครในนามพรรคเป็นครั้งที่สอง แต่ ดร.พิจิตต ปฏิเสธที่จะลงในนามพรรค อันเป็นเหตุให้พรรคประชาธิปัตย์ไม่มีมติที่ส่งตัวแทนของ

พรรคในการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ในครั้งนั้น (สมบัติ จันทรวงศ์, 2540; อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, 2559)

สำหรับเหตุผลในการลงสมัครในนามอิสระของ ดร.พิจิตต อาจเป็นเพราะเขามองว่าพรรคไม่ได้เป็นฐานทางการเมืองหรือเป็นแรงผลักดันที่พอเพียง หากแต่กลับเป็นแรงกดดันที่อาจทำให้เขาพลาดในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้ว่าฯ กทม. เป็นครั้งที่สอง เพราะเมื่อมองย้อนกลับไปทีผลการเลือกตั้งระดับชาติก่อนการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ครั้งนี้พบว่า ในการเลือกตั้งครั้งที่ 1/2535 มีผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์เพียงคนเดียวที่ได้รับเลือกตั้งนั่นก็คือนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2541) และในการเลือกตั้งครั้งที่ 2/2535 แม้ว่าพรรคประชาธิปัตย์จะเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลแต่พรรคประชาธิปัตย์กลับมี ส.ส. ที่เป็นตัวแทนในกรุงเทพฯ เพียง 9 คน ซึ่งยังถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่า ส.ส. จากพรรคพลังธรรมอยู่มาก ถัดมาในการเลือกตั้งระดับชาติวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 พรรคพลังธรรมยังคงครองที่นั่ง ส.ส. ส่วนใหญ่ในกรุงเทพฯ คือ 16 ที่นั่ง (จากทั้งหมด 37 ที่นั่ง) ในขณะที่ ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ลดเหลือเพียง 7 ที่นั่ง (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2541) โดยผลการเลือกตั้งระดับชาติสะท้อนถึงกระแสนิยมที่ลดลงของพรรคประชาธิปัตย์ในกรุงเทพฯ อีกทั้งในเวลาต่อมา พรรคประชาธิปัตย์มีปัญหาเรื่องการแจกเอกสารสิทธิที่ดินทำกิน สปก.4-01 ในขณะที่ปัจจัยอื่นนอกเหนือจากพรรคประชาธิปัตย์ก็คือความขัดแย้งขึ้นภายในพรรคพลังธรรมระหว่าง พล.ต.จำลอง ศรีเมือง และ ร.อ.กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยู่ธยา อีกทั้งกระแสนิยมของ พล.ต.จำลอง ที่ลดลงหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬและปัญหาด้านการเงินของพรรค (สิงห์ทอง บัวชุม, 2550) สิ่งเหล่านี้อาจเป็นจังหวะและโอกาสทางการเมืองสำหรับผู้สมัครในนามอิสระที่ ดร.พิจิตตมองเห็นถึงชัยชนะที่เขาจะได้รับมากกว่าการสังกัดพรรคการเมือง

ความได้เปรียบของผู้สมัครในนามอิสระยังเห็นได้จากกรณีของนางปวีณา หงสกุล โดยการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ปี พ.ศ. 2543 นางปวีณา (เดิมสังกัดพรรคประชากรไทย) ได้เข้าร่วมแข่งขันในนามพรรคชาติพัฒนาซึ่งส่งตัวแทนลงสมัครเป็นครั้งแรกและครั้งเดียว แต่นางปวีณา หงสกุล ซึ่งเป็นรองหัวหน้าพรรคชาติพัฒนากลับได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อยกว่าผู้สมัครที่ลงนามอิสระอย่าง พ.อ.วินัย สมพงษ์ และคุณหญิงกัลยา โสภณพนิช ส่วนนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่า แม้นางปวีณาจะมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในเรื่องเด็กและสตรี แต่กระแสพรรคกลับไม่ได้ช่วยเขามากเท่าใดนัก อาจเป็นเพราะว่าพรรคชาติพัฒนามีฐานเสียงหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมิใช่ในเขตกรุงเทพมหานคร และต่อมาในสนามผู้ว่าฯ กทม. ครั้งที่สอง ในปี พ.ศ. 2547 ครั้งนี้นางปวีณาได้ลงสมัครในนามอิสระเพราะพรรคชาติพัฒนาถูกยุบรวมกับพรรคไทยรักไทย (สิงห์ทอง บัวชุม, 2550) และแม้ว่าการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ครั้งนี้พรรคไทยรักไทยจะไม่ได้ส่งผู้สมัครเข้าแข่งขัน แต่พรรคก็ได้ให้การสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการกับนางปวีณา (ผู้จัดการ

ออนไลน์, 2550) โดยนางปวีณาได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมาเป็นอันดับสอง เพิ่มขึ้นจากเดิมกว่า ห้าเท่าคือ 116,750 คะแนน ในปี พ.ศ. 2543 เป็น 619,039 คะแนน ในปี พ.ศ. 2547

สิ่งที่น่าสนใจถัดมา ด้วยเหตุที่ทั้งผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันกล่าวคือ พรรคที่ต้องการคนที่มีคุณสมบัติสูงเพื่อเป็นตัวแทนของพรรค และผู้สมัครเองก็ต้องการอาศัยฐานพรรคในการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณในการหาเสียง การร่วมขบคิดนโยบาย เครือข่ายทางการเมือง และการสนับสนุนบุคลากรคนสำคัญของพรรคร่วมในการหาเสียง เป็นต้น จึงทำให้มีสมาชิกของพรรคหลายคนเสนอตัวหรืออาจจะส่งคนของตัวเองเข้าสู่กระบวนการคัดสรรของพรรค แต่ด้วยตำแหน่งที่จำกัดทำให้การคัดสรรอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในพรรค (Intra-Party Conflict) โดยผู้ที่ไม่ถูกเลือกจากพรรคก็มักจะย้ายไปสังกัดพรรคอื่นหรือแยกตัวออกไปรับสมัครในนามอิสระ (Self-Nomination) และที่สำคัญกฎหมายการเลือกตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเปิดกว้างให้กับผู้เล่นทั้งหน้าใหม่และหน้าเก่าโดยไม่จำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมืองเช่น นพ.บุญยิทธิ เขภาภิรัตน์ เดิมเป็น ส.ส.สังกัดพรรคประชากรไทยมาตลอด แต่ต่อมาพรรคประชากรไทยมีมติส่ง พล.อ.อ.สมมต สุนทรเวช ทำให้เขาต้องมาลงสมัครในนามอิสระ (จารินี รุทธะกาญจน์, 2546)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. โดยตรงตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงครั้งล่าสุด ผู้ชนะส่วนใหญ่เป็นผู้สมัครจากพรรคการเมืองฝั่งตรงข้ามกับพรรครัฐบาลในช่วงเวลานั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น การเลือกตั้งระดับชาติปี พ.ศ. 2544 และปี พ.ศ. 2548 พรรคไทยรักไทยได้เสียงข้างมากในรัฐบาล และส.ส.ในกรุงเทพฯ เกินกว่าครึ่งหนึ่งเป็น ส.ส.จากพรรคไทยรักไทย (29 คน และ 32 คน ตามลำดับ จากทั้งหมด 37 ที่นั่ง) (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2544, 2548) แต่พรรคไทยรักไทยกลับไม่ประสบความสำเร็จและพ่ายแพ้ให้กับผู้สมัครจากพรรคประชากรไทย (พ.ศ. 2543) และพรรคประชาธิปัตย์ (พ.ศ. 2547) เนื่องจากฐานคะแนนของพรรคไทยรักไทยมาจากนอกเขตกรุงเทพฯ และพรรคเองก็ไม่ได้มีตัวแทนของพรรคในตำแหน่ง ส.ก. และ ส.ข. ที่มากพอ (ชมพูนุช สุขศรีมั่งมี, 2546) หรืออาจเป็นไปได้ว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีการตัดสินใจทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างการเลือกตั้งระดับชาติและการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น แต่การตัดสินใจทางการเมืองเช่นนี้อาจเป็นอุปสรรคสำคัญในการบริหารงานของกรุงเทพฯ ซึ่งมีปัญหาที่ซับซ้อนและต้องอาศัยพลังหนุนจากการเมืองระดับชาติ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้บริหารกรุงเทพฯ หลายต่อหลายคนไม่สามารถนำนโยบายที่ได้หาเสียงไว้มาทำให้ลงมือทำให้เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมานี้อาจเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สมัครในนามอิสระพยายามนำเสนอถึงการไม่เป็นพลพรรค (Non-Partisan) โดยหวังที่จะได้รับคะแนนเสียงจากผู้ที่ไม่สังกัดและฝักใฝ่พรรคการเมืองใด

ประเด็นที่สอง ทำไมพรรคการเมืองถึงสนใจการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม.

เหตุผลที่พรรคการเมืองสนใจกรุงเทพมหานครนั้นเป็นเพราะว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง มีปัญหาเชิงนโยบายที่ซับซ้อนและท้าทายความสามารถของพรรคการเมือง ซึ่งหากพรรคการเมืองใดสามารถบริหารจัดการปัญหาของกรุงเทพฯ ให้คลี่คลายได้อาจเป็นผลทางการเมืองที่โยงไปถึงคะแนนนิยมของพรรคการเมืองในระดับชาติ ประกอบกับกรุงเทพฯ เป็นเขตที่มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากที่สุด (4,500,189 คน) (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562ข) มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดคือ 30 ที่นั่ง (การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562) และฝ่ายนิติบัญญัติของกรุงเทพฯ ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงอีก 317 ตำแหน่ง (การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2553) โดยแบ่งออกเป็น ส.ก. จาก 50 เขต จำนวน 61 ตำแหน่ง และ ส.ช. จาก 36 เขต จำนวน 256 ตำแหน่ง (ราชกิจจานุเบกษา) ดังนั้น พรรคการเมืองจำเป็นต้องวางฐานเสียงทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น และมีข้อสังเกตว่านอกเหนือจากเหตุผลทางการเมืองแล้ว ที่พรรคการเมืองสนใจการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. อาจเป็นเหตุผลในด้านการบริหารด้วยเพราะกรุงเทพมหานครมีงบประมาณสูงมาก เช่น ในปีงบประมาณ 2563 กรุงเทพฯ มีงบประมาณมากกว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ถึงสี่สิบเท่า (ดูตารางที่ 2) นั่นหมายความว่า หากตัวแทนของพรรคสามารถเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับนี้ ตัวแทนของพวกเขาจะสามารถที่จะกระจายและจัดสรรทรัพยากรทางการเมืองให้กับเครือข่ายและฐานเสียงของพรรคได้นอกจากนั้น

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562 กลับพบว่า กรุงเทพมหานครและเชียงใหม่ไม่ได้มีความแตกต่างในแง่ของจำนวนประชากรมากนัก โดยกรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากรมากกว่าเชียงใหม่เป็นจำนวนห้าเท่า ซึ่งกรุงเทพฯ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 5,556,631 คน ส่วนเชียงใหม่มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,631,248 คน (ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562, 2563) ด้วยสัดส่วนงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ที่น้อยกว่ากรุงเทพมหานครกว่าสี่สิบเท่าซึ่งย่อมสะท้อนถึงขีดความสามารถและประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 งบประมาณการรายจ่ายประจำปีของกรุงเทพมหานครและองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2563

ปีงบประมาณ	กรุงเทพมหานคร	องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่
2560	75,058,404,500	1,747,380,000
2561	78,500,000,000	1,747,380,000
2562	80,000,000,000	1,727,000,000
2563	83,398,006,000	2,188,297,270

ที่มา: ข้อมูลบัญชีกรุงเทพมหานคร เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2560 (2559), ข้อมูลบัญชีกรุงเทพมหานคร เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2561 (2560), ข้อมูลบัญชีกรุงเทพมหานคร เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2562 (2561), ข้อมูลบัญชีกรุงเทพมหานคร เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2563 (ม.ป.ป.), องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ (ม.ป.ป.ก, ม.ป.ป.ข, ม.ป.ป.ค, ม.ป.ป.ง)

ประเด็นที่สาม คุณสมบัติผู้สมัครผู้ว่าฯ กทม.

ด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีข้อสังเกตว่าด้วยปัญหาหลักของกรุงเทพมหานคร เช่น การจราจร การคมนาคมขนส่ง ผังเมือง ชยะ คนจนเมือง รวมถึงปัญหาล่าสุด คือ ฝุ่น (Particulate Matters 2.5 micron: PM 2.5) เป็นสิ่งที่ทำลายความสามารถของพรรคการเมือง รวมถึงนักการเมืองในการเข้ามาบริหารจัดการ ในส่วนของพรรคการเมืองเองก็ต้องคัดสรรผู้สมัครที่มีคุณสมบัติสูงทั้งการศึกษา ชื่อเสียง ประสบการณ์ ตำแหน่งหน้าที่การงาน รวมถึงมีความสามารถที่โดดเด่นที่เชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาของกรุงเทพมหานคร ยกตัวอย่างเช่น การเลือกตั้งปี พ.ศ. 2518 ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ จากพรรคพลังใหม่ซึ่งก่อนที่จะลงสู่สนามการเมืองครั้งแรก เขาเคยเป็นอดีตหัวหน้ากองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนมาก่อน (จันทร์ สหบัญญลี, 2559) ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ เช่น นายชนะ รุ่งแสง อดีตผู้บริหารระดับสูงของธนาคารกสิกรไทย สมาชิกสภาเทศบาลกรุงเทพฯ (พ.ศ. 2511 และ พ.ศ. 2519) อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ (จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์, 2529) และนายอภิรักษ์ โกษะโยธิน อดีตผู้บริหารระดับสูงในบริษัทอเรนจ์ (ปัจจุบัน ทรูมูฟ) (วงศ์พัฒน์, 2547) นายมงคล สิมะโรจน์ จากพรรคก้าวหน้า ซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาโทด้านวิศวกรรมโยธาจากสหรัฐฯ และรองผู้ว่าฯ กทม. (สมัยนายธรรมบุญ เทียนเงิน) พล.ต.ต.ม.ร.ว.เจตจันทร์ ประวิตร จากพรรคประชากรไทย อดีตผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจนครบาล (จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์, 2529) ดร.นิยม ปุราคำ อดีตเลขาธิการสำนักงานสถิติแห่งชาติจากพรรคมวลชน ดร.เดโช สนวนานนท์ ผู้สมัครจากพรรคประชากรไทย จบการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์จากสหรัฐอเมริกาและ

อดีตอธิบดีกรมศิลปากร (ภคกุล ศิริพยัคฆ์, 2536) ร.อ.กฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา รองผู้ว่าฯ กทม. (สมัย พล.ต.จำลอง ศรีเมือง) จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและโทด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์จาก Massachusetts Institute of Technology (MIT) สำหรับนายมติ ตั้งพานิช แม้เขาจะเป็นผู้สมัครผู้ว่าฯ กทม.หนึ่งเดียวและครั้งเดียวจากพรรคความหวังใหม่ จบการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์จาก MIT และเป็นอดีตนายกสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ 3 สมัย ก่อนที่จะเข้าสู่การเมือง และผู้สมัครจากพรรคพลังประชาชน นายประภัสร์ จงสงวน อดีตผู้ว่าการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้พรรคจะคัดสรรและส่งบุคคลของพรรคลงรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าฯ กทม. ทว่าบุคคลที่พรรคการเมืองเลือกกลับมิใช่บุคคลธรรมดาที่เป็นเพียงสมาชิกของพรรคเท่านั้น ผู้ที่ได้รับการคัดสรรจากพรรคต่างล้วนแล้วแต่เคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารระดับสูง หรือเป็นนักการเมืองแถวหน้าของพรรคการเมืองนั้นๆ มาก่อน อาทิเช่น พล.ต.จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรม นายสมัคร สุนทรเวช เป็นผู้ก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ นายธรรมนูญ เทียนเงิน เป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย เป็นเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513-2518 และยังเป็นอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย คุณหญิง สุภารัตน์ เกยุราพันธุ์ ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคไทยรักไทย นางปวีณา หงสกุล รองหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา และม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร ก่อนที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่ากรุงเทพมหานคร สมัยแรกวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2552 เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศระหว่างปี พ.ศ. 2540-2543 และรองเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ จากตัวอย่างที่ยกมานี้อาจกล่าวได้ว่าการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคการเมืองในตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีความเข้มงวดมากกว่ากรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อพิจารณาภูมิหลังและประวัติการทำงานของผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามอิสระ ปรากฏว่าพวกเขาเหล่านี้ก็มีคุณสมบัติที่โดดเด่นและน่าสนใจไม่น้อยไปกว่าผู้สมัครในนามพรรคการเมือง โดยมาจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ กลุ่มแรก ข้าราชการตำรวจและทหาร เช่น พล.อ.อ.สมมติ สุนทรเวช (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2535) พ.อ.วินัย สมพงษ์ (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2543) อดีต ส.ส. พรรคพลังธรรมห้าสมัย เคยเป็นรองผู้ว่าฯ กทม. (สมัย พล.ต.จำลอง ศรีเมือง) และเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย และเขายังเป็นผู้เสนอให้มีโครงการรถไฟฟ้าความเร็วสูงในประเทศแทนโครงการระบบการขนส่งทางรถไฟยกระดับในกรุงเทพมหานคร (Bangkok Elevated Road and Train System: BERTS) ถัดมา ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2547) ร.ต.อ.ดร.นิติภูมิ นวรัตน์ (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2547) คอลัมนิสต์ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และ พล.ต.ต.เสรีพิศุทธิ์ เตมียาเวส อดีตผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2556)

กลุ่มที่สอง กลุ่มนักวิชาการ ปัญญาชนและนักเคลื่อนไหว เช่น นายชมพู่ อรรถจินดา (ลงสมัครปี พ.ศ. 2518 ในนามกลุ่มพลังใหม่) เป็นนายกสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย คนแรก นพ.บุญเทียม เขมาภิรัตน์ (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2535) เขาเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครพรรคประชากรไทยยาวนานถึงสี่สมัย และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมในสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ถัดมาคือ คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช จบการศึกษาระดับปริญญาเอก ด้านนิวเคลียร์ฟิสิกส์จากประเทศอังกฤษ ผู้ร่วมก่อตั้งศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (National Electronics and Computer Technology Centre: NECTEC) (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2543 ในนามกลุ่มกรุงเทพฯ สดใส) ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์และอดีตสมาชิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2548 (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2551) อาจารย์แก้วสรร อดีโพิธิ นักวิชาการด้านนิติศาสตร์และอดีตสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2552) และรวมถึง ดร.ชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ซึ่งเขาได้ประกาศลงในนามอิสระในการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในอนาคต เขาเป็นหนึ่งในผู้เชี่ยวชาญระบบรางคนสำคัญของประเทศ และเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร) กลุ่มที่สาม กลุ่มนักธุรกิจและอื่นๆ เช่น นายอากร ฮุนตระกูล (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2539) เจ้าของธุรกิจโรงแรมในเครืออิมพีเรียลและอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2535 นายสุรฤทธิ สยามวาลา นักร้อง นักจัดรายการวิทยุ (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2556) และนายโฆสิต สุวินิจิต (ลงสมัครในปี พ.ศ. 2556) ผู้ก่อตั้งสถานีโทรทัศน์สปริงนิวส์ (โพสต์ทูเดย์, 2556ก, 2556ข)

เมื่อพิจารณาจากมุมมองทางชนชั้น (Class) จะเห็นได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากหลากหลายชนชั้น โดยเฉพาะชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง เช่น พล.ต.ต ม.ร.ว เจตจันทร์ ประวิตร ผู้สมัครจากพรรคประชากรไทย ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร พรรคประชาธิปัตย์ ม.ล.ณัฐกรณ์ เทวกุล ในนามอิสระ นายอดิศร อีสี่ นักจัดรายการวิทยุ นายสมิตร สมิตินันท์ อดีตนักงานขับรถสถานทูตสหรัฐฯ (จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์, 2529) เป็นต้น และหากมองผ่านประเด็นเพศภาวะ (Gender) พบว่า ผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจากพรรคการเมืองให้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าฯ กทม. ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และที่เห็นชัดเจนก็จะมีเพียงแต่การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2543 ที่พรรคไทยรักไทยและพรรคชาติพัฒนาส่งผู้สมัครหญิง คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ และนางปวีณา หงสกุล เข้าแข่งขัน แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สมัครหญิงจากสองพรรคนี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้บริหารของพรรค นั่นหมายความว่า โอกาสที่พวกเขาจะได้รับการคัดเลือกจากพรรคย่อมมีมากกว่าผู้สมัครหญิงรายอื่นที่มีได้ทำงานใกล้ชิดกับพรรค อย่างไรก็ตาม ผู้สมัครหญิงไม่เคยได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าฯ กทม. แม้แต่เพียงครั้งเดียว

และแน่นอนว่าผู้ที่จะมาเป็นผู้บริหารกรุงเทพมหานครจำเป็นต้องเป็นคนกรุงเทพฯ เพราะการที่จะแก้ไขปัญหาได้ก็ต้องอาศัยคนในพื้นที่เพราะพวกเขาคloserอยู่กับพื้นที่มาอย่างยาวนาน รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่เป็นอย่างดี นั้นหมายความว่า โอกาสที่ผู้สมัครที่ไม่ได้มีถิ่นกำเนิดอยู่ในกรุงเทพฯ จะได้รับเลือกตั้งก็เป็นไปได้ยาก ยกตัวอย่างเช่น นายวรวิชัย โชควะนะ อดีตข้าราชการครูและนักเคลื่อนไหวมีถิ่นกำเนิดจากจังหวัดมหาสารคาม (ภคกุล ศิริพยัคฆ์, 2536) เขาลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าฯ กทม. หลายต่อหลายครั้ง (พ.ศ. 2533 พ.ศ. 2535 พ.ศ. 2539 พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2556) แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จทางการเมือง หากเทียบกับ นายชูวิทย์ กมลวิศิษฎ์ ซึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2551 นายชูวิทย์เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิดเขาจบการศึกษาระดับปริญญาตรีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอดีตเจ้าของธุรกิจออบบาวด์ ประกอบกับบุคลิกส่วนตัวและการนำเสนอนโยบายที่ตรงกับความต้องการของคนกรุงเทพฯ (เบญจวรรณ สมสิน, 2548; วิเชียร ช่วยหนู, 2557) ทำให้เขาได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งที่สอง ไปถึง 340,616 คะแนน

อย่างไรก็ตาม การสังกัดพรรคการเมืองหรือการเป็นคนกรุงเทพฯ อาจไม่ใช่ปัจจัยที่เพียงพอสำหรับการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองเพราะผู้ชนะต้องมีฐานคะแนนครอบคลุมทั้งพื้นที่ชั้นใน ชั้นกลางและชั้นนอก หรือทั้งฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี ซึ่งมีบริบทของพื้นที่แตกต่างกันในด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมของผู้ออกเสียงเลือกตั้งและความหนาแน่นของประชากร การเลือกตั้งครั้งแรก ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ได้เสียงสนับสนุนอย่างท่วมท้นจากพื้นที่กรุงเทพฯ ชั้นใน แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะนายธรรมบุญ เทียนเงิน ที่ได้คะแนนเสียงเลือกตั้งจากบริเวณกรุงเทพฯ ชั้นนอก (สุรพล สายพันธุ์, 2519) และอีกตัวอย่างคือ การเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ครั้งสุดท้ายในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2556 เป็นการเลือกตั้งที่สำนักโพลส่วนใหญ่นำเสนอเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า พล.ต.อ.ดร.พงศพัศ พงษ์เจริญ อดีตรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ผู้สมัครในนามพรรคเพื่อไทยจะได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าฯ กทม. และจะเป็นครั้งแรกที่ผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยได้รับเลือกตั้งในสนามนี้ (มณฑาทิพย์ ชินวัตร, 2557) แต่กลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น เมื่อ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์สามารถเอาชนะไปด้วยคะแนน 1,256,349 คะแนน (เพื่อไทยได้เสียงเลือกตั้ง 1,077,899 คะแนน) และดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าฯ กทม. ได้เป็นสมัยที่สอง ที่น่าสนใจก็คือเมื่อพิจารณาผลการเลือกตั้งตามการแบ่งเขตการปกครองของกรุงเทพฯ พบว่าคะแนนเสียงของผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยมาจากพื้นที่ชั้นนอกเป็นหลัก โดยพรรคเพื่อไทยสามารถเอาชนะในเขตพื้นที่ชั้นกลางเพียง 2 เขต (เขตคันนายาวและเขตสายไหม) และเขตพื้นที่ชั้นในเพียง 1 เขต (เขตดุสิต) เท่านั้น (คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร, 2556)

โดยสรุปแล้วการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่ละครั้งจะพบว่าเกี่ยวข้องกับบริบททางการเมืองระดับชาติ กล่าวคือ เมื่อการเมืองระดับชาติมีความเป็นประชาธิปไตย เมื่อนั้นกรุงเทพมหานครก็จะมีเลือกตั้ง ดังจะเห็นได้จากในอดีตที่มีการยกเลิกการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2520-2528 และในปัจจุบันที่ผู้บริหารกรุงเทพฯ ต้องกลับเข้าสู่ยุคแห่งการแต่งตั้งอีกครั้งตามมาตรา 44 รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 และเมื่อพิจารณาจากผลการเลือกตั้งตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพบว่า แม้บางช่วงเวลาผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเลือกพรรคและอีกช่วงเวลาเลือกผู้สมัครอิสระ แต่โดยรวมแล้วการเลือกตั้งเป็นเรื่องของพรรคการเมืองที่เป็นเช่นนี้เพราะกรุงเทพฯ เป็นเขตพื้นที่ใหญ่ ประชากรมีความหลากหลายทางชนชั้นและอาชีพ และนั่นก็หมายถึงปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมที่หลากหลายตามมาด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยองค์การใหญ่ที่มีเครือข่ายหลากหลายเข้ามาแก้ไขปัญหา ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยก็คือพรรคการเมืองซึ่งมีตัวแทนอยู่ในระดับชาติ หลายกรณีพรรคการเมืองที่ว่ายังเป็นรัฐบาลอีกด้วย เช่น ผู้ว่าฯ กทม. ที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์คือ นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน (สมัยที่ 2) และ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร (สมัยแรก) ในระหว่างที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งตรงนี้ผู้สมัครของพรรคก็ย่อมได้เปรียบผู้สมัครอิสระที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองแต่อย่างไรก็ตามการสังกัดพรรคก็มีข้อเสียเปรียบก็คือการเป็นพลพรรค (Partisan) ในขณะที่ผู้สมัครอิสระก็มีข้อได้เปรียบ ตรงที่สามารถแสวงหาความร่วมมือกับหลายพรรค หลายฝ่ายทั้งรัฐบาลและฝ่ายค้าน ด้วยกรุงเทพฯ มีความสำคัญทั้งในแง่การเมืองและการบริหารแน่นอนว่าพรรคการเมืองระดับชาติหลายพรรคต่างให้ความสนใจและต่างก็มีจุดหมายเดียวกันคือชัยชนะ นั่นก็เท่ากับว่าพรรคการเมืองต้องทำหน้าที่ในการเสาะแสวงหา การรับสมัคร คัดเลือกผู้สมัครที่มีความพร้อมทั้งฐานสังคมและฐานการเมือง และเป็นผู้สมัครที่สมน้ำสมเนื้อกับคู่แข่ง พร้อมไปกับการจัดวางทีมฝ่ายบริหารอย่างตำแหน่งรองผู้ว่าฯ กทม. เพราะนั่นหมายถึงโอกาสมากขึ้นที่พรรคการเมืองจะประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง ด้วยเหตุนี้ฐานคะแนนในการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. จึงเป็นฐานพรรคการเมืองมากกว่าตัวบุคคล ซึ่งจะตรงกันข้ามกับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นเรื่องของกลุ่มการเมืองและตัวบุคคลเสียมากกว่า ดังจะกล่าวถัดไปต่อจากนี้

2.2 องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยตรงครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 โดยนายธวัชวงศ์ ณ เชียงใหม่หรือที่รู้จักกันในนาม “เจ้าหนู” อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่เขต 1 (4 สมัย) (พ.ศ. 2531, พ.ศ. 2535, พ.ศ. 2538 และ พ.ศ. 2539) โดยได้รับการสนับสนุนจากนายทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทย

รักไทยและนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น (ประชาไท, 2548) ด้วยฐานทางการเมืองส่วนตัวและกระแสนิยมต่อพรรคไทยรักไทยทำให้นายธวัชวงศ์ ณ เชียงใหม่สามารถเอาชนะคู่แข่งคนสำคัญคือนายอุดรพันธ์ จันทรวีโรจน์ (พ่อเลี้ยงอ๊อด) อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อมหลายสมัย ต่อมาในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่โดยตรงครั้งที่ 2 (วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2551) การเลือกตั้งครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการต่อสู้ทางการเมืองอย่างเข้มข้นระหว่างกลุ่มตระกูลใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่ (เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2558) คือ นายบุญเลิศ บุรณุปกรณ์ ซึ่งเป็นอดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลนครเชียงใหม่ และเป็นพี่ชายของนายปกรณ์ บุรณุปกรณ์ (ผู้ก่อตั้งกลุ่มเชียงใหม่คุณธรรม อดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลนครเชียงใหม่และอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่เขต 1 (สองสมัย พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2548) โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคพลังประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ให้การสนับสนุนนายบุญเลิศ บุรณุปกรณ์ ลงแข่งขันในนาม “กลุ่มพลังประชาชนเชียงใหม่” (ผู้จัดการออนไลน์, 2551) นายอุดรพันธ์ จันทรวีโรจน์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่และหัวหน้า “กลุ่มพัฒนาเชียงใหม่” และนายธวัชวงศ์ ณ เชียงใหม่ หัวหน้า “กลุ่มคนเจียงใหม่” ผลการเลือกตั้งปรากฏว่านายบุญเลิศ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียง 270,836 คะแนน ส่วนนายอุดรพันธ์ จันทรวีโรจน์ นายธวัชวงศ์ ณ เชียงใหม่ และนางอารีย์ อุดมศิริอารัง ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง 181,726 คะแนน 171,980 คะแนน และ 16,656 คะแนนตามลำดับ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2551) โดยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) ในทีมของนายบุญเลิศได้รับเลือกตั้งเป็นจำนวน 28 เขตจากทั้งหมด 42 เขต (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2555)

ประเด็นที่น่าสังเกตก็คือเมื่อนายบุญเลิศจะใช้ชื่อทีมกลุ่มพลังประชาชนเชียงใหม่และได้รับการสนับสนุนจาก ส.ส. ในพื้นที่ แต่ก็ดูเหมือนว่าทางพรรคพลังประชาชนเองก็ไม่ได้มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องนี้ ดังที่ปรากฏว่าแกนนำของพรรคพลังประชาชนอย่างนายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ ได้ประกาศและขึ้นเวทีช่วยหาเสียงกับนายอุดรพันธ์ (เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2558) ยิ่งไปกว่านั้นหัวหน้าพรรคเองก็ไม่ได้ชัดเจนว่าจะสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจด้วยไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งและไม่ต้องการให้พรรคเสียภาพลักษณ์ หากเลือกที่จะส่งผู้สมัครรายใดรายหนึ่งแล้วกลับต้องแพ้ในสนามที่เป็นฐานเสียงของพรรคดังปรากฏว่า “โดยข้อเท็จจริงแล้ว แรงแหน่งจากพรรคพลังประชาชนในสนามเลือกตั้ง อบจ.เชียงใหม่เที่ยวนี้ ยังไม่มีความชัดเจน แม้ว่าบุญเลิศจะสุขภาพความเป็นตัวแทนของพลังประชาชนมาตั้งแต่ต้นยุคก็ตาม แต่ก็มีคำรับปากจากพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ระหว่างที่ “พ่อเลี้ยงอ๊อด-อุดรพันธ์” เข้ารดน้ำดำหัวที่บ้านแม่ริมว่า ในช่วง 5 วันสุดท้าย หากกระแสของบุญเลิศยังไม่กระเตื้องหรือนำก็พร้อมหนุนพ่อเลี้ยงอ๊อดทันที” (ผู้จัดการออนไลน์, 2551)

สำหรับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ครั้งล่าสุด (วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2555) เป็นการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ผู้สมัครแต่ละรายต่างก็อ้างอิงกับพรรคการเมืองระดับชาติ ในการเลือกตั้งคราวนี้นายบุญเลิศได้ใช้ชื่อ “กลุ่มเพื่อไทยคุณธรรม” ส่วนนายถาวร เกียรติไชยากร ซึ่งเป็นอดีตสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดหลายสมัยและอดีตสมาชิกวุฒิสภา ทั้งยังเป็นน้องชายของนายสุรพล เกียรติไชยากร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคเพื่อไทยก็ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งในนาม “กลุ่มเพื่อไทยเชียงใหม่” ส่วนนางกิงกาญจน์ ณ เชียงใหม่ ซึ่งเป็นภรรยาของนายธวัชวงศ์ ณ เชียงใหม่ ลงสมัครในนามอิสระในนาม “กลุ่มคนเจียงใหม่พัฒนาเจียงใหม่” และแม้จะปรากฏข้อมูลว่า นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้มาช่วยนางกิงกาญจน์ หาเสียงเลือกตั้งแต่ก็เป็นไปในฐานะส่วนตัว มิใช่ในนามพรรคประชาธิปัตย์ (โพสท์ทูเดย์, 2555) และผู้สมัครเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่คนสุดท้ายคือ นายขวัญชัย สุกุลทอง ในนามอิสระ แต่แล้วนายบุญเลิศก็ยังสามารถรักษาตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดไว้ได้อีกหนึ่งคาบ โดยเอาชนะคู่แข่งไปได้อย่างขาดลอยด้วยคะแนนเสียง 402,484 คะแนน ส่วนนายถาวร เกียรติไชยากร ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง 150,824 คะแนน ตามมาด้วยนางกิงกาญจน์ ณ เชียงใหม่ 93,360 คะแนนและนายขวัญชัย สุกุลทอง 42,999 คะแนน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2555) นอกจาก “กลุ่มเพื่อไทยคุณธรรม” จะประสบชัยชนะในตำแหน่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่แล้ว กลุ่มของนายบุญเลิศ บุรณุปกรณ์ยังสามารถยึดครองเสียงข้างมากในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ได้อีกด้วย ซึ่งมีส.อบจ. ในสังกัดจำนวน 30 เขต ส่วนอีก 12 เขต เป็นที่นั่งของผู้สมัครจากกลุ่มเพื่อไทยเชียงใหม่และกลุ่มอิสระ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2555)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกรณีเชียงใหม่เป็นเรื่องการขับเคลื่อนทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองมากกว่าพรรคการเมือง แม้พรรคการเมืองระดับชาติจะให้ความสนใจในการเมืองท้องถิ่นแต่ทว่าบทบาทของพรรคกลับไม่มีความชัดเจน เพราะพรรคมิได้มีมติอย่างเป็นทางการในการที่ส่งผู้สมัครใดเพียงหนึ่งเดียวในนามของพรรค ความปรามัวของพรรคการเมืองในการคัดสรรและส่งผู้สมัครยังเห็นได้จากกรณีการเลือกตั้งครั้งล่าสุด พ.ศ. 2555 โดยผู้สมัครทั้งสองรายต่างมีการใช้ชื่อกลุ่มโดยอิงไปกับพรรคเพื่อไทยและต่างก็อ้างถึงการเป็นสมาชิกของพรรคเพื่อไทยเพราะต้องการอาศัยฐานของพรรคในอีกด้านหนึ่งการที่พรรคการเมืองจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค พรรคย่อมคำนึงถึงต้นทุนทางการเมืองและโอกาสที่พรรคจะชนะในการเลือกตั้งครั้งนั้นด้วย ซึ่งมีผลเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์และกระแสนิยมของพรรค และที่สำคัญไปกว่านั้นอาจอนุมานได้ว่าพรรคการเมืองไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งภายในพรรคโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่พรรคเข้มแข็งอย่าง

ภาคเหนือและภาคใต้ เพราะผู้เสนอตัวลงสมัครรับเลือกตั้งต่างฝ่ายต่างก็เป็นพันธมิตรคนสำคัญของพรรคไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง

ในทางตรงกันข้าม สำหรับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่กำลังจะมาถึงนี้ ด้วยการเมืองท้องถิ่นเป็นพื้นฐานเสียงของการเมืองระดับชาติและฐานการบริหารทรัพยากรหรือที่เราเรียกว่า ถ้าต้องการบริหารส่วนจังหวัดก็หมายความว่าพรรคการเมืองเองสามารถเอาทรัพยากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาบริหารเพื่อฐานเสียงของพรรคการเมืองและนักการเมืองได้ด้วย พรรคการเมืองระดับชาติต่างมุ่งส่งตัวแทนของพรรคในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่กำลังจะมาถึง ยกตัวอย่างเช่น ภายหลังจากที่พรรคอนาคตใหม่ประสบความสำเร็จชนะในการเลือกตั้งระดับชาติในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 อย่างไม่คาดคิด พรรคอนาคตใหม่ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 80 ที่นั่ง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562ก) หลังจากนั้นไม่นานนัก พรรคอนาคตใหม่ได้ประกาศรับสมัครผู้ที่ประสงค์จะลงสมัครรับเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ชื่อของพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในการเมืองไทยที่พรรคการเมืองเปิดให้มีการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งระดับท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ โดยหัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ระบุว่า

“เราจะเขย่าการเมืองท้องถิ่น เหมือนที่เขย่าการเมืองระดับชาติมาแล้ว โดยผู้สมัครของอนาคตใหม่จะเดินเข้าไปบอกประชาชนว่าอีก 10 ปีท้องถิ่นจะได้แบ่งปันงบเท่าใด จะพัฒนาสาธารณูปโภคอย่างไร เราจะเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นด้วยนโยบายที่ดี แบบที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยทำกันมาก่อน หากทำได้จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท้องถิ่นที่เคยมีเพียงคนในครอบครัว พ่อ-แม่-ลูก เป็นผู้บริหารท้องถิ่น” (พรรคอนาคตใหม่, 2562ก)

ถึงแม้ปัจจุบันพรรคอนาคตใหม่จะถูกยุบพรรค แต่ทางพรรคยังคงมีเป้าหมายที่จะส่งผู้สมัครลงรับเลือกตั้งท้องถิ่น ภายใต้การขับเคลื่อนโดย “คณะก้าวหน้า” ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจกล่าวว่า คณะก้าวหน้าจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถึง 4,000 แห่ง และพรรคอนาคตใหม่เดิมหรือคณะก้าวหน้าปัจจุบันได้ประกาศรายชื่อผู้ที่มีสิทธิในการเข้าคัดเลือกเป็นตัวแทนของพรรคในสนามเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 18 จังหวัด รวม 30 ทีม (ไทยรัฐออนไลน์, 2563ข) แต่มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า แม้พรรคอนาคตใหม่ซึ่งเป็นพรรคน้องใหม่ เป็นพรรคที่มีวิธีการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างเป็นระบบ มีการหาเสียงที่เน้นไปที่ตัวผู้นำและนโยบายผ่านสื่อออนไลน์ (Ockey, 2020) จะได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรค่อนข้างมาก แต่นั่นก็ไม่อาจรับประกันว่าพรรคจะได้รับชัยชนะในการเมืองท้องถิ่นเช่นเดียวกับการเมืองระดับชาติ เพราะหากมองลึกลงไปจะพบว่าที่นั่งส่วนใหญ่ของพรรคมาจาก ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อเป็นสำคัญ ในขณะที่การเมืองท้องถิ่นที่ต้องใกล้ชิดกับประชาชน นี่อาจเป็น

สนามทดสอบที่ทำนายสำหรับคณะก้าวหน้าที่จะผันแปรความจงรักภักดีต่อพรรคไปยังผู้สมัครของพรรคในสนามการเมืองท้องถิ่น

แน่นอนว่าพรรคร่วมรัฐบาลอย่างพรรคพลังประชารัฐ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคภูมิใจไทยต่างก็แสดงความประสงค์ว่าพรรคจะส่งผู้สมัครในนามพรรคลงแข่งขันในสนามองค์การบริหารส่วนจังหวัด แม้ว่าตอนนี้พรรคยังไม่มีความชัดเจนในตัวบุคคล กรณีของพรรคพลังประชารัฐที่พยายามจะยึดกุมฐานเสียงทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เห็นได้จากการปรับโครงสร้างการบริหารงานของพรรคพลังประชารัฐที่มีการจัดวางคณะทำงานในระดับภาคเพื่อเตรียมพร้อมกับการเลือกตั้งท้องถิ่นและการเลือกตั้งระดับชาติ (ปรัชญา นงนุช, 2563; ไทยรัฐออนไลน์, 2563ก) แต่พรรคพลังประชารัฐกลับมีมติไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค เพราะพรรคพลังประชารัฐมีความกังวลในแง่ของข้อกฎหมายที่อาจเชื่อมโยงไปถึงกรณีของการยุบพรรคการเมือง (ไทยโพสต์, 2563) สำหรับพรรคประชาธิปัตย์ ความล้มเหลวของพรรคในสนามการเลือกตั้งระดับชาติยิ่งทำให้พรรคต้องหวนกลับมาให้การเมืองท้องถิ่นที่ไม่ใช่เพียงแต่ในพื้นที่ภาคใต้ อันเป็นฐานเสียงของพรรคเท่านั้น ดังที่หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์กล่าวว่า “พรรคกำหนดเป้าหมายพื้นที่ไว้เกือบ 70-80 เปอร์เซ็นต์ของทุกภาคแล้ว ใครจะเป็นผู้สมัคร” (ประชาชาติธุรกิจ, 2563)

ส่วนพรรคภูมิใจไทยก็ต้องการให้ตัวแทนของพรรคเข้าไปเป็นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด และไม่ใช่แค่เพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นฐานหลักของพรรคเท่านั้น แต่ยังรวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ (ประชาชาติธุรกิจ, 2563) นั่นอาจจะเป็นเพราะว่าพรรคเล็งเห็นโอกาสที่พรรคจะชนะในสนามท้องถิ่นเช่นเดียวกับที่พรรคประสบชัยชนะในการเลือกตั้งระดับชาติ โดยสะท้อนจากผลการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 ผู้สมัครของพรรคได้รับเลือกตั้งเป็นจำนวน 8 เขตเลือกตั้งได้แก่ กระบี่เขต 2 ปัตตานีเขต 2 พัทลุงเขต 1 และเขต 2 ระนองเขต 1 สงขลาเขต 7 สตูลเขต 1 และ 2 ในขณะที่ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2554 พรรคภูมิใจไทยมีส.ส. ในเขตภาคใต้เพียง 1 เขตเท่านั้นคือ จังหวัดปัตตานี เขต 4 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562; สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2554) ในขณะที่พรรคฝ่ายค้าน พรรคเพื่อไทยก็ได้มีการเตรียมความพร้อมในเรื่องนี้โดยนายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ หัวหน้าพรรคเพื่อไทย กล่าวว่า “เราเตรียมตัวเยอะมากมายนายกอง แต่ถ้าถามว่าจะต้องส่งคนไหนคนนี้ยังตอบไม่ได้เอาเป็นว่าถ้าจะส่งพรรคต้องแถลงการณ์อย่างเด็ดขาดจะเป็นอบจ. เพื่อไทยเราพร้อม ยินดีที่จะต่อสู้เชิงประชาธิปัตย์ในสนามเลือกตั้ง” (ประชาชาติธุรกิจ, 2563) โดยพรรคเพื่อไทยมีมติให้พล.ต.ท.วิโรจน์ เปาอินทร์ เป็นหัวหน้าทีมในการคัดสรรผู้สมัครในการเลือกตั้งท้องถิ่น ส่วนการเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

มีคุณหญิงสุภารัตน์ เกยุราพันธุ์เป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้ง (แนวหน้าออนไลน์, 2563)

และสำหรับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตพรรคเพื่อไทยได้ผู้สมัครลงแข่งขันในสนามเลือกตั้งท้องถิ่นในนามพรรคเป็นครั้งแรก และมีเป้าหมายชัดเจนคือต้องชนะเท่านั้นเพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของพรรคพลังประชารัฐที่กำลังขยายในหลายพื้นที่ในภาคเหนือ (พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง) ดังที่สื่อนำเสนอว่า นางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ กล่าวว่า “หากท้องถิ่นไม่มีคนของพรรคเพื่อไทยไปตริงไว้ ต่อไปพรรคเพื่อไทยจะลำบากในภาคเหนือ ทั้งเชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน โดนพรรคพลังประชารัฐและอนาคตใหม่ชิงที่นั่งส.ส. ไปได้” (ผู้จัดการออนไลน์, 2562) และในเวลาต่อมาพรรคเพื่อไทยได้ประกาศส่งนายชูชัย เลิศพงษ์อดิสร ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ในนามพรรคเพื่อไทยนำร่องเป็นแห่งแรกในประเทศ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ หัวหน้าพรรคเพื่อไทยให้สัมภาษณ์ว่า “ในตอนแรกทางพรรคเพื่อไทยไม่ได้คิดว่าจะส่งผู้สมัครลงสมัครรับเลือกตั้งท้องถิ่น แต่นายชูชัย เลิศพงษ์อดิสร ซึ่งเป็นอดีตส.ว.และเป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทยมานานแล้วถือเป็นคนแรกที่พรรคเพื่อไทยจะใช้เป็นโมเดลในการที่จะส่งคนของพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น หรือนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)” (แนวหน้าออนไลน์, 2562) ในเวลาต่อมาพรรคเพื่อไทยก็ได้มีให้การรับรองและสนับสนุนนางสาววิสาระดี เตชะธีราวัฒน์ ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงรายในนามของพรรคเพื่อไทย (พรรคเพื่อไทย, 2562)

และเป็นที่แน่ชัดแล้วว่า ในการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนี้นายบุญเลิศ บุรณุปกรณ์ จะต้องกลับไปลงสมัครรับเลือกตั้งในนามอิสระคือในนามกลุ่มเชียงใหม่คุณธรรมแทนกลุ่มเพื่อไทยคุณธรรม (คมชัดลึกออนไลน์, 2563) และนี่ก็จะเป็นการพิสูจน์สิ่งที่ไทยอาจจะแตกต่างจากตะวันตกตรงที่ว่าการเลือกตั้งระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะให้ความสำคัญกับกลุ่มการเมืองซึ่งก็หมายถึงตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง (อโณทัย วัฒนาวพร, 2553; ชัยพงษ์ สำเนียง, 2559) นับว่าต่างไปจากการเมืองระดับชาติ และยิ่งต่างไปจากการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ซึ่งผู้ลงคะแนนเสียงจะให้น้ำหนักกับพรรคการเมืองมากกว่ากลุ่มการเมืองหรือตัวบุคคล และแม้ว่าในระยะหลังพรรคการเมืองระดับชาติจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการเลือกตั้งระดับอบจ. แต่ในกระบวนการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งนายกฯ อบจ. กลับไม่ปรากฏชัด หากเทียบกับกรณีกรุงเทพฯ และคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งในสองตำแหน่งนี้ (ผู้ว่าฯ กทม.และนายกฯ อบจ.) มีความแตกต่างกันอยู่ไม่น้อย แต่สิ่งที่สำคัญก็คือว่า ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปพรรคการเมืองจะเป็นปัจจัยกำหนดชัยชนะมากกว่าในอดีต โดยพรรคจะมีส่วนในการก่อคะแนนนิยมให้กับผู้สมัครของพรรคไม่ว่าในสัดส่วนใด หมายความว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค

ย่อมมีความได้เปรียบมากกว่าเพราะมีทั้งฐานตัวบุคคลและฐานพรรค ส่วนผู้สมัครในนามกลุ่มการเมืองฐานคะแนนจะมาจากตัวบุคคลและผลงานเท่านั้น

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หากพิจารณาจากพรรคการเมืองในมิติแห่งการเปรียบเทียบแล้วอาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นไทยมีการกระจายอำนาจอย่างล่าช้าและค่อยเป็นค่อยไปขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองระดับชาติ (Charoenmuang, 2006) ในขณะที่พรรคการเมืองไทยเองก็มีความสนใจต่อการเมืองท้องถิ่นค่อนข้างล่าช้าเช่นกัน และแม้ว่าพรรคการเมืองไทยจะมีความเป็นสถาบันในระดับหนึ่ง แต่หากเทียบกับในต่างประเทศแล้วระบบพรรคการเมืองในต่างประเทศมีความเป็นสถาบันค่อนข้างสูงกว่า จากข้อมูลที่น่าเสนอในข้างต้นเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่สามารถอนุมานได้ว่า พรรคการเมืองระดับชาติกับการเมืองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนโดยที่ต่างก็แลกเปลี่ยนและเอื้ออำนวยผลประโยชน์ซึ่งกันและกันตามแต่ละช่วงเวลา โดยเปรียบเทียบแล้ว พรรคการเมืองระดับชาติได้ให้ความสำคัญกับกรุงเทพมหานครมาอย่างยาวนาน และพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. มากกว่าตัวบุคคล แต่ก็ได้หมายความว่า ผู้สมัครในนามอิสระหรือในนามกลุ่มการเมืองจะไม่มีโอกาสแต่อย่างใด ขึ้นอยู่กับตลาดการเมือง (Political Market) ในหัวเวลานั้นๆ ในประเด็นนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่าความสำเร็จในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครประกอบด้วยปัจจัยอื่นนอกเหนือไปจากการสังกัดพรรคการเมือง

กรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัด พรรคการเมืองระดับชาติหันมาให้ความสนใจกับการเลือกตั้งท้องถิ่นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 (เทียบกับกรุงเทพมหานครที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518) แต่ด้วยบทบาทของพรรคที่ไม่มีความชัดเจนในการคัดสรรและส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคเมื่อเทียบกับกรณีกรุงเทพมหานคร ทำให้การเข้าสู่ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ที่ผ่านมา มาจากฐานความจงรักภักดีของประชาชนต่อตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งมากกว่าพรรคการเมือง แต่คงต้องเน้นย้ำตรงที่ว่าความนิยมและความภักดีของผู้ลงคะแนนเสียงต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่ว่าผู้สมัครมีทรัพยากรทางการเมืองในการช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์เฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งยังมองไปที่นโยบายและผลงานของผู้สมัคร พร้อมทั้งประเมินว่าผู้สมัครมีความรู้ความสามารถเพียงพอหรือไม่ที่จะแก้ไขปัญหาของพวกเขา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาไฟฟ้า ปัญหาหมอกควัน ปัญหาขยะ ปัญหาขนส่งมวลชน ปัญหาการเกษตรและการท่องเที่ยว และสำหรับการเลือกตั้งท้องถิ่นในอนาคต พรรคการเมืองระดับชาติต่างต้องการส่งผู้สมัครในนามพรรคซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิด

ขึ้นมาก่อน (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) ในขณะเดียวกัน คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอำนาจนิยม ความเสื่อมศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม ความถดถอยทางเศรษฐกิจ ภัยคุกคามจากโรคระบาด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นบริบทใหม่ที่มีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประเด็นสุดท้าย แน่หน่อนว่าการเข้ามามีบทบาทของพรรคการเมืองในการเมืองถิ่นทำให้ประชาชนเข้าใจบทบาทของพรรคการเมืองในระดับท้องถิ่น และเชื่อมโยงบทบาทของพรรคการเมืองในระดับท้องถิ่นเข้ากับการเมืองระดับชาติ อันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย แต่เนื่องด้วยบทความชิ้นนี้เป็นเพียงผลการศึกษาเบื้องต้นต่อบทบาทของพรรคการเมืองที่มีต่อการเมืองท้องถิ่นในสองกรณีคือ กรุงเทพมหานคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น เพื่อให้องค์ความรู้ด้านนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นดังกล่าวผ่านการวิเคราะห์ในระดับพื้นที่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- โกวิท พวงงาม. (2550). *มิติใหม่ การปกครองส่วนท้องถิ่น: วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- _____. (2553). *ธรรมาภิบาลท้องถิ่น: ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2560. (2559, 7 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนพิเศษ 226 ง หน้า 1-80.
- ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2561. (2560, 28 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 240 ง หน้า 58-138.
- ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2562. (2561, 26 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนพิเศษ 238 ง หน้า 13-97.
- ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2563. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2563, จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER9/DRAWER012/GENERAL/DATA0003/00003021.PDF>
- คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร. (2549). *ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร.

- _____. (2553). ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร.
- _____. (2556). ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร วันที่ 3 มีนาคม 2556. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร.
- คมชัดลึกออนไลน์. (2563, 23 เมษายน). คีกล้านนา บุรณุปกรณ์ เลือดข้นกว่าน้ำ. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.komchadluek.net/news/scoop/428425>
- จันทมร สีหาบุญลี. (2559). อาทิตย์ อุไรรัตน์. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563, จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=อาทิตย์_อุไรรัตน์
- จารินี รุทธกาญจน์. (2546). การเมืองท้องถิ่นกับการพัฒนาการทางการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย: ศึกษาลักษณะของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จำลอง ศรีเมือง. (2533). ชีวิตจำลอง. กรุงเทพฯ: เอ.วี. การพิมพ์.
- จุฑาทิพย์ สุขรังสรรค์. (2529). พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ ลิ้มปกาญจน์. (2557). การเมืองเรื่องการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นในเทศบาลเมืองหลังสวน. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชมพูนุช สุขศรีมั่งมี. (2546). การศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครของนายสมัคร สุนทรเวชกับ นางสุตารัตน์ เกยุราพันธุ์ ปี พ.ศ. 2543. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยพงษ์ สำเนียง. (2559). การเมืองท้องถิ่นสหสัมพันธ์ของความสัมพันธ์หลายระดับ. วารสาร รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 7(1), 106-137.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2550). บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออก. รัฐศาสตร์สาร, 28(3), 179-223.
- ถิรายุส บำบัด. (2555). บทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองของกลุ่มทุนท้องถิ่นในจังหวัดแพร่ พ.ศ. 2518-2553. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563ก, 15 กรกฎาคม). กางชื่อขุนพล พปชร. 10 ภาค “บึกบึม” จัดทัพรับศึกเลือกตั้งใหญ่-ท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1889893>

- _____. (2563ข, 9 ตุลาคม). "ธนาธร" นำเปิดตัว ผู้สมัครเลือกตั้งท้องถิ่น 32 อบจ. ของ "คณะก้าวหน้า". สืบค้นเมื่อ 9 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1948935>
- ไทยโพสต์. (2563, 28 ตุลาคม). พปชร. มีมติไม่ส่ง ผู้สมัครนายก อบจ.-สมาชิก อบจ. ในนาม พรรค. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/82093>
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2559ก). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 18 วันที่ 22 มีนาคม 2535. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2563, จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร_ครั้งที่_18_วันที่_22_มีนาคม_2535
- _____. (2559ข). การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 19 วันที่ 13 กันยายน 2535. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2563, จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร_ครั้งที่_19_วันที่_13_กันยายน_2535
- _____. (2559ค). การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2528). สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563, จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร_ครั้งที่_2_\(พ.ศ.2528\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร_ครั้งที่_2_(พ.ศ.2528))
- _____. (2559ง). การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2535). สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563, จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร_ครั้งที่_4_\(พ.ศ.2535\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร_ครั้งที่_4_(พ.ศ.2535))
- นพดล สุนทรวิท. (2539). พรรคการเมืองไทยกับการเมืองท้องถิ่น: ผลประโยชน์และฐานอำนาจ. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิพาดา ทองคำแท้. (2557). อิทธิพลของการเลือกตั้งทั่วไปต่อการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย: ศึกษากรณีจังหวัดแพร่. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แนวหน้าออนไลน์. (2562, 19 สิงหาคม). 'เพื่อไทย' เปิดตัวว่าที่ผู้สมัครนายก อบจ. เชียงใหม่ ไวสนันชีวแก้วไ้แน่. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.naewna.com/politic/434336>
- _____. (2563, 17 กรกฎาคม). 'หญิงหน่อย' ลุยจัดทัพเพื่อไทย สู้เลือกตั้งท้องถิ่นกม. ย้ำต้องมีสข. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.naewna.com/politic/505974>
- เบญจวรรณ สมสิน. (2548). กลยุทธ์การกำหนดวาระข่าวสารของนายชูวิทย์ กมลวิศิษฎ์. (วิทยานิพนธ์วารสารสนเทศมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2528, 21 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 102 ตอนที่ 173 ง ฉบับพิเศษ. หน้า 26-27. _____ . (2533, 19 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 107 ตอนที่ 14 ง ฉบับพิเศษ. หน้า 1-2.
- ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร [นายกฤษฎา อรุณวงษ์ ณ อยู่ยา]. (2535, 5 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 109 ตอนที่ 60. หน้า 5198-5199.
- ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2539, 13 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 113, ตอนที่ 48 ง. หน้า 23-25. _____ . (2543, 4 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 117, ตอนพิเศษ 76 ง. หน้า 17-18.
- ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร. (2528, 21 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 102 ตอนที่ 173 ง ฉบับพิเศษ. หน้า 28-56.
- ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562. (2563, 30 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 137, ตอนพิเศษ 24 ง. หน้า 17-19.
- ประกาศิต เศรษฐธรรม. (2543). *การถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคสู่ท้องถิ่น: กรณีศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการควบคุมของส่วนกลาง ศักยภาพของท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชน*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ (บก.). (2555). *การเมืองว่าด้วยการเลือกตั้ง: วาทกรรม อำนาจและพลวัตชนบทไทย*. กรุงเทพฯ: ไฟฟ้าเดียวกัน.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563, 30 กรกฎาคม). “ก้าวหน้า” ปักธงสร้างขุนศึกท้องถิ่น “พปชร.-พท.-ภท.” ย่องตามขบวน. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.prachachat.net/politics/news-498217>
- ประชาไท. (2548, 17 มกราคม). *อนาคตเจ้าหนูในกำมือ 2 เจ้*. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563, จาก <https://prachatai.com/journal/2005/01/2280>
- ปรัชญา นงนุช. (2563, 1 กรกฎาคม). “3 ป.” กอดคอยึด “พลังประชารัฐ” ขยายฐานอำนาจ “ระดับชาติ-ท้องถิ่น” พร้อมปูทางวาง “ทายาทการเมือง”. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2563 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_320473

- ปลาย้อ ชนชนนท์. (2529). บทบาทของนายทุนพ่อค้าที่มีผลต่อการก่อและขยายตัวของทุนนิยมภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ. 2466-2523. (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2550, 29 พฤษภาคม). 9 ปีบนเส้นทางการเมืองของ ‘ไทยรักไทย’. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2563, จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9500000061965>
- _____. (2551, 6 พฤษภาคม). โค้งสุดท้ายศึก “อบจ.เชียงใหม่” ถล่มกันและ “เจ้าหนูย” ขึ้นป้ายโจมตีคู่แข่งทั่วเมือง. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2563, จาก <https://mgronline.com/local/detail/9510000052674>
- _____. (2562, 5 กรกฎาคม). “เจ้แดง” ชุกเชียงใหม่ หึง! ล้มลุย อบจ.ภาคเหนือ พท.ยันไม่อยู่ไทย”. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2563, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9620000063873>
- พรรคเพื่อไทย. (2562, 23 ธันวาคม). “เพื่อไทย” มีมติส่ง “วิสาระดี” ชิงนายก อบจ.เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.ptp.or.th/news/1299>
- พรรคอนาคตใหม่. (2562ก, 9 กรกฎาคม). พรรคอนาคตใหม่: เปิดรับสมัครเพื่อสรรหาผู้ลงสมัครเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภา อบจ. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2563, จาก <https://futureforwardparty.org/?p=4819>
- _____. (2562ข, 12 ตุลาคม). พรรคอนาคตใหม่: ประกาศรายชื่อผู้สมัครที่มีสิทธิเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้สมัครอบจ. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2563, จาก <https://futureforwardparty.org/?p=8801>
- พิชาย รัตนดิถ ญ ภูเก็ต. (2541). ชนชั้นกับการเลือกตั้ง: ความรุ่งเรืองและความตกต่ำของสามพรรคการเมืองในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- _____. (2552). โครงสร้างอำนาจท้องถิ่น ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: จรัสสนิทวงศ์การพิมพ์.
- พิสิษฐ์ นาสี, และชัยพงษ์ สำเนียง. (2556). การเลือกตั้ง: การสร้างเครือข่ายและสายใยความสัมพันธ์ในการเมืองระดับท้องถิ่น”. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 10(3), 77-109.
- โพสต์ทูเดย์. (2555, 19 มิถุนายน). ปชป.ลุยหาเสียงผู้สมัคร อบจ.เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.posttoday.com/social/local/160624>
- _____. (2556ก, 16 มกราคม). ย้อนผลการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ปชป. จะคว้าชัยสมัย 4 หรือไม่. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563, จาก www.posttoday.com/politic/report/199137

- _____. (2556ข, 1 กุมภาพันธ์). รายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2563, จาก www.posttoday.com/politic/news/202370
- ภคกุล ศิริพยัคฆ์. (2536). การใช้สื่อมวลชนของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ม.ป.ช. (2553). ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพนายสมัคร สุนทรเวช อดีตนายกรัฐมนตรีนม. ปรุหลวงหน้าพลลาอริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร วันอาทิตย์ที่ 14 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2553. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มณฑาทิพย์ ชินวัตร. (2557). การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร วันที่ 3 มีนาคม 2556: ศึกษากรณี พล.ต.อ.พงศพัศ พงษ์เจริญ. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกริก.
- ยศ สันตสมบัติ. (2546). พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา: เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับกระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วงศ์พัฒน์. (2547). อภิรักษ์ โกษะโยธิน: ความฝัน ความมุ่งมั่น และชีวิตที่เลือกได้. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี.
- วารินล อินคำ. (2555). รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับข้าราชการประจำของเทศบาลนครเชียงราย. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิเชียร ช่วยหนู. (2557). การสื่อสารทางการเมือง ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของนายชูวิทย์ กมลวิศิษฐ์. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิลาวัณย์ หงส์นคร. (2551). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างราชการบริหารส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์กลางเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. 2545 – 2549). (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิไล บุรณุปกรณ์. (2551). บทบาทของผู้นำสตรีกับการบริหารพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เวียงรัฐ เนติโพธิ์. (2552). ทูมเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: Openbooks.
- _____. (2558). ทับบัตร์กับบุญคุณ การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์. เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ศาสตริน ตันสุน, และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2559). การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2547. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563 จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2547](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร_พ.ศ._2547)
- ศุภชัย ยาวะประภาษ, และปิยกร หวังมหาพร. (2555). นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: จุฑทอง.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2547). ย้อนอดีต ชัดปัจจุบัน มุ่งสู่อนาคต: ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2559). หมวดหมู่: การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2563, จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=หมวดหมู่%3Aการเลือกตั้งผู้ว่า](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=หมวดหมู่%3Aการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร)
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2530). การเมืองเรื่องเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา.
- _____. (2540). การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2539: การศึกษายุทธศาสตร์การสร้างภาพ. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2544). ข้อมูล สถิติ และผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- _____. (2548). ข้อมูล สถิติ และผลการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- _____. (2554). ข้อมูล สถิติ และผลการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- _____. (2562ก). กกด. ประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2563, จาก https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20190508184334.pdf
- _____. (2562ข). ผลคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานครวันที่ 24 มีนาคม 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2563, จาก https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2559/aug2559-1.pdf
- สิงห์ทอง บัวชุม. (2550). การเกิดขึ้นและการล่มสลายของพรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2475-2547. (ปรัชญาดุษฎีนิพนธ์), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สุรพล สายพันธุ์. (2519). *การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนในกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ รองผู้ว่าราชการ และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่. (ม.ป.ป.ก). *ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2560*. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.chiangmaipao.go.th/th/detail.php?id=7317>
- _____. (ม.ป.ป.ช). *ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2561*. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.chiangmaipao.go.th/th/detail.php?id=7318>
- _____. (ม.ป.ป.ค). *ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2562*. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.chiangmaipao.go.th/th/detail.php?id=7319>
- _____. (ม.ป.ป.ง). *ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2563*. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2563, จาก <https://www.chiangmaipao.go.th/th/detail.php?id=7320>
- _____. (2551). *ผลการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2551*. เชียงใหม่: องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่.
- _____. (2555). *ผลการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2555*. เชียงใหม่: องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่.
- อโนทัย วัฒนาพร, และพินสุตา วงศ์อนันต์. (2560). การปฏิรูปการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายการเมืองและฝ่ายบริหาร. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 15(2), 25-55.
- อโนทัย วัฒนาพร. (2553). การแข่งขันทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนจังหวัด 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*. 8(3), 17-40.
- อภิชาติ พุ่มแก้ว. (2533). *พรรคการเมืองไทยกับฐานคะแนนเสียง ศึกษากรณีของพรรคประชากรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถ กักพล. (2546). *Best practices ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

- _____. (2547). *สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย หมวดพัฒนาการและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทยกรุงเทพมหานคร*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2559). *ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2563, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร>
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2559). *พิจิตต รัตตกุล*. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2563, จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พิจิตต รัตตกุล](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พิจิตต_รัตตกุล)
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2556). *สองนคราประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- _____. (2557). *แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Arghiros, D. (2001). *Democracy, Development and Decentralization in Provincial Thailand*. Richmond, Surrey: Curzon.
- Charoenmuang, T. (2006). *Thailand: A Late Decentralizing Country*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Duverger, M. (1972). *Party Politics and Pressure Groups: A Comparative Introduction*. UK: Crowell.
- Gallagher, M., & Marsh, M. (1988). *Candidate Selection in Comparative Perspective: The Secret Garden of Politics*. London: SAGE.
- Hazan, R. Y., & Rahat, G. (2010). *Democracy within Parties: Candidate Selection Methods and Their Political Consequences*. New York: Oxford University Press.
- Heywood, A. (2019). *Politics*. London: Red Globe Press.
- Kenny, M., & Verge, T. (2016). Opening Up the Block Box: Gender Candidate Selection in a New Era. *Government and Opposition*, 51(3), 351-369.
- Keyes, C. F. (2012). Cosmopolitan Villagers and Populist Democracy in Thailand. *South East Asia Research*, 20(3), 343-360.
- Kongkirati, P. (2014). The Rise and Fall of Electoral Violence in Thailand: Changing Rules, Structures, and Power Landscape 1997-2011. *Contemporary Southeast Asia*, 36(3), 386-416.

- Murashima, E. (1987). Local Elections and Leadership in Thailand: A Case Study of Nakhon Sawan Province. *The Developing Economies*, 25(4), 363-385.
- Nelson, M. H. (2005). Analyzing Provincial Political Structures in Thailand: Phuak, Trrakun, and Huakhanan. *Southeast Asia Research Centre Working Paper Series*, (79), 1-27.
- Nishizaki, Y. (2011). *Political Authority and Provincial Identity in Thailand: The Making of Baharn-buri*. New York: Cornell Southeast Asia Program.
- Ockey, J. (2004). Making Democracy: Leadership, Class, Gender, and Political Participation in Thailand. Honolulu: University of Hawaii'I Press.
- _____. (2017). Team Work: Shifting Patterns and Relationships in Local and National Politics in Thailand. *Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 32(2), 562-600.
- _____. (2020). Future-Forward? The Past and Future of the Future Forward Party. *Southeast Asian Affairs* 2020, 355-378.
- Pensute, C. (2015). *Candidates, Vote-Canvassers, and Voters in Thai Provincial Administrative Organisation Elections*. (Doctoral dissertation), University of Leeds.
- Rague, R., & Harrop, M. (2013). *Comparative Government and Politics*. UK: Palgrave Macmillan.
- Ruth, M. (Ed.) (2000). *Money and Power in Provincial Thailand*. Copenhagen: NIAS Publishing.
- Sartori, G. (1976). *Parties and Party System: A Framework for Analysis*. UK: Cambridge University Press.
- Scott, J. C. (1973). Patron-client Politics and Political Change in Southeast Asia. *The American Political Science Review*, 66(1), 91-113.
- Siavelis, P. M. & Morgenstern, S. (2008). *Pathways to Power: Political Recruitment and Candidate Selection in Latin America*. USA: The Pennsylvania State University Press.
- Walker, A. (2008). The Rural Constitution and the Everyday Politics of Elections in Northern Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 84-105.